ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ 2014

«ՀՀ պետական պարտքի 2014թ. տարեկան հաշվետվությունը» հրատարակվել է ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ - գլխավոր գանձապետ Ա. Ջանջուղազյանի և պետական պարտքի կառավարման վարչության պետ Ա. Մարգարյանի ընդհանուր խմբագրությամբ:

Նյութերը կազմել են ՀՀ ֆինանսների նախարարության աշխատակազմի պետական պարտքի կառավարման վարչության աշխատակիցներ Ա. Մարության, Ն. Գրիգորյանը, Մ. Հարությունյանը, Գ. Մալխասյանը, Ա. Եգանյանը, Վ. Դանիելյանը, Ս. Խանվելյանը, Ք. Խաչատրյանը, Հ. Ստեփանյանը, Ս. Մկրտչյանը, Ա. Համբարձումյանը, Գ. Վարդապետյանը, Մ. Մելիքյանը, Ս. Խալաթյանը:

Բովանդակություն

Մակրոտնտեսական միջավայրը.. 4
ՀՀ պետական պարտքը... 5
ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքը...................................... 9
ՀՀ կառավարության պարտքի սպասարկումը..................................... 10
Պետական պարտատոմսեր.. 12
ՀՀ կառավարության վարկերը և փոխառությունները.............................. 18
Կանխիկ հոսքերի կառավարումը.. 22
Ռիսկերի վերլուծությունը.. 24

Հավելվածներ

Հավելված 1. Պետական պարտատոմսերով կատարված գործարքները 2014թ. 33

Հավելված 2. 2014թ-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ շրջանառության մեջ գտնվող պետական պարտատոմսերը 38

Հավելված 3. Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի մանրածախ շուկան 2014թ-ին 40

Հավելված 4. 2014թ. ընթացքում ՀՀ կառավարության ներգրաված վարկերի գծով իրականացված գործառնությունները............. 43

Հավելված 5. 2014թ. ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկի ներգրաված վարկերի գծով իրականացված գործառնությունները............. 44

Հավելված 6. 2014թ. արտաքին վարկատուների հետ կնքված նոր վարկային համաձայնագրերը.. 45

Հավելված 7. ՀՀ կառավարության կողմից տրամադրված և 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ գործող երաշխիքները............. 49

Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային շուկայի Գործակալները 50

Հապավումներ

ՆՊՊ	*Ներքին պետական պարտք*
ԱՊՊ	*Արտաքին պետական պարտք*
ՊՊ	*Պետական պարտատոմսեր*
ՊԿՊ	*Պետական կարճաժամկետ պարտատոմսեր*
ՄԺՊ	*Միջին ժամկետայնության պարտատոմսեր*
ԵՊ	*Երկարաժամկետ պարտատոմսեր*
ԽՊ	*Խնայողական պարտատոմսեր*
ԳՊ	*Գանձապետական պահառու*
ՀՆԱ	*Համախառն ներքին արդյունք* *(2015թ.-ից ՀՆԱ ցուցանիշը ՀՀ ԱՎԾ-ի կողմից հաշվարկվում է համաձայն Ազգային հաշիվների համակարգ 2008 (ԱՀՀ 2008) միջազգային ստանդարտի: Ըստ ԱՀՀ 2008-ի վերանայվել են 2012-2014թթ. ՀՆԱ ցուցանիշները և համադրելի չեն 2000-2011թթ. ՀՆԱ ցուցանիշների հետ, որոնք հաշվարկված են համաձայն Ազգային հաշիվների համակարգ 1993 (ԱՀՀ 1993) ստանդարտի:)*
ԶՆԱ	*Զուտ ներկա արժեք*
ՄԺԾԾ	*Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր*
ԳՄՀ	*Գանձապետական միասնական հաշիվ*
ՀՀ ՖՆ	*Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարություն*
ՀՀ ԿԲ	*Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ*
ՄՖԿ	*Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններ*
ՕՊ	*Օտարերկրյա պետություններ*
ԵՄ	*Եվրոպական միություն*
ՎԶՄԲ	*Վերակառուցման և Զարգացման Միջազգային Բանկ*
ԶՄԸ	*Զարգացման Միջազգային Ընկերակցություն*
ՎԶԵԲ	*Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկ*
ԵՆԲ	*Եվրոպական Ներդրումային Բանկ*
ԳԶՄՀ	*Գյուղատնտեսության Զարգացման Միջազգային Հիմնադրամ*
ՕՊԵԿ	*ՕՊԵԿ-ի Միջազգային Զարգացման Հիմնադրամ*
ԱԶԲ	*Ասիական Զարգացման Բանկ*
ԱՄՀ	*Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամ*
ԾԻԳ	*Ծրագրերի իրականացման գրասենյակ*

Մակրոտնտեսական միջավայրը

ՀՀ-ում 2014 թվականի առաջին երեք եռամսյակների ընթացքում տնտեսական աճը արագացման միտումներ էր դրսևորել՝ երրորդ եռամսյակում աճելով 5.3%-ով, սակայն տարեվերջին տնտեսական աճի տեմպն էապես դանդաղեց և տարեկան աճը կազմեց 3.5%՝ կրելով արտաքին պահանջարկի աճի տեմպերի դանդաղման, փոխարժեքի արժեզրկման, Ռուսաստանից ներհոսող դրամական փոխանցումների կրճատման արդյունքում տնօրինվող եկամտի աճի տեմպերի դանդաղման ազդեցությունը:

2014 թվականին ապրանքների և ծառայությունների դոլարային արտահայտությամբ արտահանումը աճել է 2.7 %-ով, իսկ ներմուծումը՝ 0.4 %-ով: Արտահանման աճի հետ մեկտեղ 2.8 %-ով աճել են նաև սկզբնական եկամուտները:

2014 թվականի նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներին տեղի ունեցավ դրամի արագ տեմպերով արժեզրկում, ինչի արդյունքում 2014 թվականի դեկտեմբեր ամսին փոխարժեքը կազմեց 463.53 դրամ 1 ԱՄՆ դոլարի դիմաց: Նախորդ տարվա դեկտեմբերին ձևավորված միջին փոխարժեքի (405.32) նկատմամբ արժեզրկումը կազմել է 12.6 %-ով:

2014 թվականի տարեվերջին 12-ամսյա գնաճը կազմել է 4.6%:

Հարկաբյուջետային քաղաքականության մոտեցումը եղել է բազմակողմ և միաժամանակ հավասարակշռված: Նպատակ է դրվել չափավոր նպաստել տնտեսության վերականգնմանը, որի պայմաններում չի խաթարվի մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային կայունությունը: Նախորդ տարվա նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների անվանական աճը կազմել է 6.9%, իսկ հարկային եկամուտներինը՝ 6.3%:

2014 թվականին իրականացված հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա ունեցել է ընդլայնող ազդեցություն: 2014 թվականին պետական բյուջեի պակասուրդը կազմել է ՀՆԱ-ի 1.9%-ը, նախորդ տարվա 1.6%-ի համեմատ:

Այս պայմաններում կառավարությանը հաջողվել է պահպանել պարտքի կայունության ամրապնդման միտումը՝ նվազեցնելով հիմնական ռիսկերը: Պետական պարտքի վերաբերյալ պատմական տվյալները հասանելի են ՀՀ ֆինանսների նախարարության ինտերնետային կայքում (www.minfin.am):

ՀՀ պետական պարտքը

2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ պետական պարտքը կազմել է 2109.6 մլրդ դրամ կամ 4441.5 մլն ԱՄՆ դոլար: Նախորդ տարվա համեմատ դրամով արտահայտված պարտքի ծավալն աճել է 248.3 մլրդ դրամով և միևնույն ժամանակ դոլարային արտահայտությամբ այն նվազել է 147.0 մլն ԱՄՆ դոլարով, որը բացատրվում է տարեվերջին դոլարի նկատմամբ դրամի փոխարժեքի զգալի արժեզրկմամբ:

Աղյուսակ 1. Հայաստանի Հանրապետության պետական պարտքը

	31.12.2013		31.12.2014	
	% ՀՆԱ-ի նկատմամբ	մլրդ դրամ	% ՀՆԱ-ի նկատմամբ	մլրդ դրամ
ՀՀ պետական պարտք	***40.9***	***1,861.3***	***43.6***	***2,109.6***
որից				
ՀՀ կառավարության պարտք	**36.3**	**1,655.1**	**39.2**	**1,900.6**
այդ թվում՝				
արտաքին պարտք	*30.2*	*1,375.4*	*32.8*	*1,588.9*
այդ թվում՝				
վարկեր և փոխառություններ		1,092.7		1,275.3
ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված պետական գանձապետական պարտատոմսեր		0.7		0.4
ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված արտարժութային պետական պարտատոմսեր		282.0		313.1
Արտաքին երաշխիքներ*		-		
ներքին պարտք	*6.1*	*279.6*	*6.4*	*311.7*
այդ թվում՝				
վարկեր և փոխառություններ		3.2		1.9
ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված պետական գանձապետական պարտատոմսեր		273.5		289.4
ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված արտարժութային պետական պարտատոմսեր		1.9		19.4
ներքին երաշխիքներ		1.0		1.0
ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտք	**4.5**	**206.2**	**4.3**	**209.0**
որից				
ՀՀ կառավարության երաշխիքով տրամադրված վարկեր		58.3		71.2

ՀՀ կառավարության արտաքին երաշխիքները տրամադրվել են ՀՀ կենտրոնական բանկի վարկերի գծով և կրկնահաշվարկից խուսափելու նպատակով արտացոլված են ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքի մեջ

Հիմք ընդունելով <<Պետական պարտքի մասին>> ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ կետերը, համաձայն որոնց ներքին պետական պարտքը Հայաստանի Հանրապետության անունից ՀՀ ռեզիդենտների, իսկ արտաքին պետական պարտքը ՀՀ ոչ ռեզիդենտների և օտարերկրյա պետությունների հանդեպ փոխառության կամ վարկային պայմանագրերի հիման վրա ստանձնած և որոշակի պահի դրությամբ առկա պարտքային պարտավորությունների

հանրագումարն է, հաշվետվության մեջ տվյալները ներկայացվել են հաշվի առնելով ոչ թե ստանձնված պարտավորության արժույթը, այլ այն տիրապետողների ռեզիդենտության հանգամանքը:

Գծապատկեր 1. ՀՀ պետական պարտքի և պետական պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշների դինամիկան

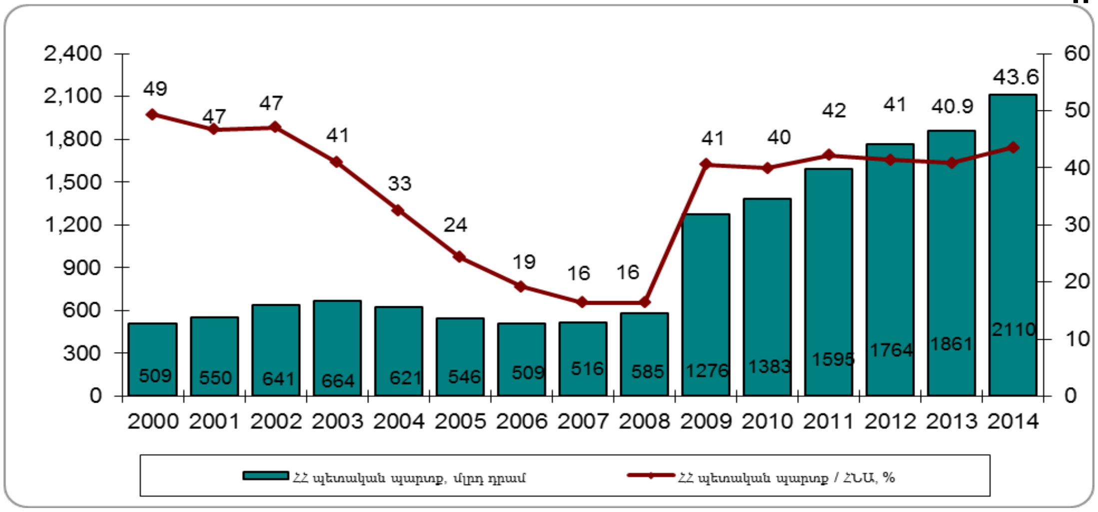

Պետական պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել է 43.6%՝ ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2015-2017թթ. ռազմավարական ծրագրով նախատեսված 42.6%-ի փոխարեն, որը պայմանավորված է դրամով արտահայտված պարտքի ծավալի ծրագրայինից բարձր լինելու հանգամանքով:

ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2015-2017թթ. ռազմավարական ծրագրով նախատեսվում էր, որ ՀՀ կառավարության պարտքը 2014թ. վերջում չպետք է գերազանցեր 1,778.6 միլիարդ դրամը կամ ՀՆԱ 38.5 տոկոսը: Սակայն, ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը 2014թ. վերջին կազմել է 39.2%՝ ավել լինելով ծրագրային ցուցանիշից 0.7 տոկոսային կետով: ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի ծրագրայինից բարձր լինելը բացատրվում է ՀՀ կառավարության պարտքի 2014թ. ծրագրային ցուցանիշից 122 մլրդ-ով ավելի լինելու հանգամանքով, որը կավելացներ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը 2.7 տոկոսային կետով, եթե ՀՆԱ-ի փաստացի ցուցանիշը կազմեր այնքան, որքան ծրագրվել էր: Սակայն, քանի որ ՀՆԱ-ի փաստացի ցուցանիշը ևս ավելին է եղել ծրագրայինից, ապա ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը ծրագրայինից ավել է եղել ընդամենը 0.7 տոկոսային կետով:

2014թ. ներքին աղբյուրներից ներգրավված փոխառու միջոցների հաշվին ՀՀ պետբյուջեի դեֆիցիտը ֆինանսավորվել է 15.03 մլրդ դրամով, իսկ արտաքին աղբյուրներից ներգրավված փոխառու միջոցների հաշվին՝ 68.8 մլրդ դրամով:

Աղյուսակ 2. Պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորումը զուտ փոխառու միջոցների հաշվին

(մլրդ դրամ)	2013 փաստ	2014 ծրագիր	2014 ճշտված ծրագիր	2014 փաստ
Ներքին աղբյուրներ	18.81	16.4	15.03	15.03
Արտաքին աղբյուրներ	124.64	67.4	84.6	68.8

2014թ. զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների) դեֆիցիտի ֆինանսավորման 2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ռազմավարական ծրագրով նախատեսված և 2014թ. ՀՀ պետական բյուջեով հաստատված ծրագրային ցուցանիշները տարվա ընթացքում ճշգրտվել են՝ պայմանավորված հիմնականում արտաքին աղբյուրների հաշվին լրացուցիչ բյուջետային աջակցության երկու վարկերի (ՎԶՄԲ-ի Զարգացման քաղաքականության 2-րդ վարկ և ԱԶԲ-ի Ենթակառուցվածքների կայունության օժանդակության վարկ) ստացմամբ: Արդյունքում նվազեցվել է ներքին աղբյուրներից զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների) դեֆիցիտի ֆինանսավորման ծավալը և ավելացվել է արտաքին աղբյուրներից զուտ փոխառու միջոցների հաշվին դեֆիցիտի ֆինանսավորման ծավալը: Արտաքին աղբյուրների հաշվին ճշգրտված ծրագրի և փաստացի կատարողականի ցուցանիշների շեղումը պայմանավորված է ԾԻԳ-երի կողմից ծրագրերի թերակատարումներով:

Ինչ վերաբերում է 2014թ. ՀՀ արտաքին պետական պարտքի բեռը բնութագրող ցուցանիշներին, ապա դրանք ունեցել են հետևյալ տեսքը՝

Գծապատկեր 2. ՀՀ արտաքին պետական պարտքը բնութագրող ցուցանիշները

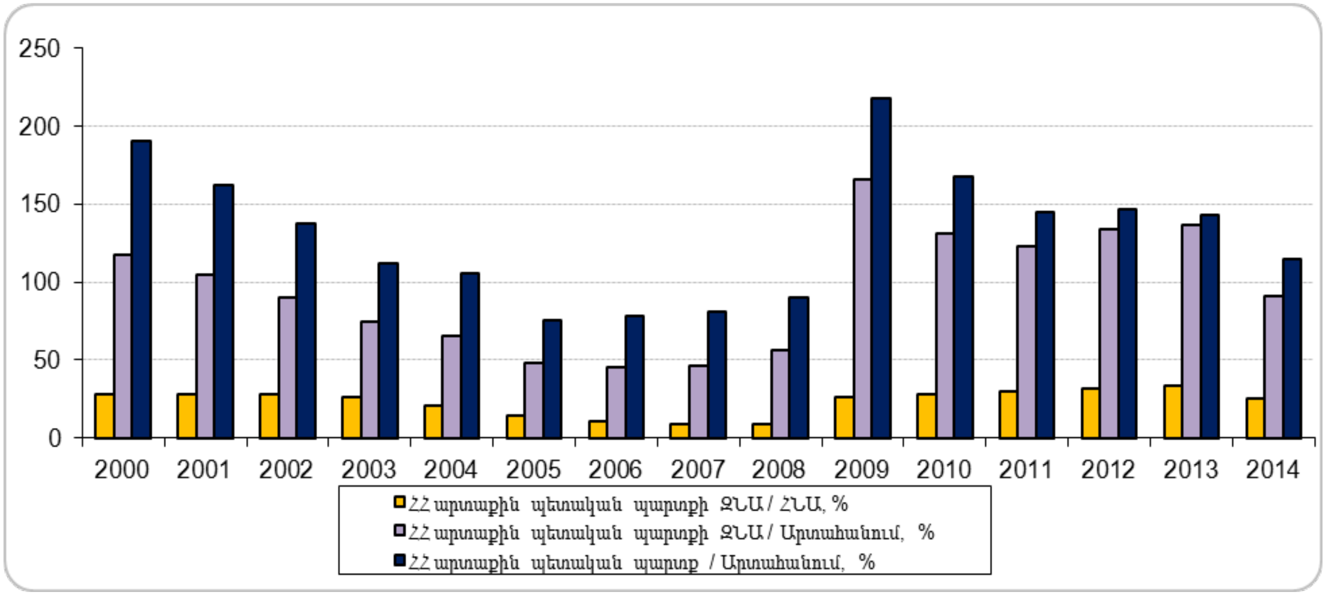

Նախորդ տարվա համեմատությամբ ՀՀ արտաքին պետական պարտքի ԶՆԱ/ՀՆԱ ցուցանիշը նվազել է 8.0 տոկոսային կետով, ՀՀ արտաքին պետական պարտքի ԶՆԱ/Արտահանում ցուցանիշը նվազել է 46.4 տոկոսային կետով և ՀՀ արտաքին պետական պարտք/Արտահանում ցուցանիշը նվազել է 27.8 տոկոսային կետով: Վերը նշված ցուցանիշների բարելավումը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ԱՄՀ-ի հետ գործող ծրագրին համապատասխան 2014թ. փոփոխվել է արտաքին պետական պարտքի ԶՆԱ-ի հաշվարկման մեթոդաբանությունը և որպես զեղջման տոկոսադրույք է կիրառվել 5% դրույքաչափը:

ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքը

2014 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքը կազմել է 440.0 մլն ԱՄՆ դոլար (209.0 մլրդ դրամ) կամ ՀՆԱ-ի 4.3%-ը: Նախորդ տարեվերջի համեմատությամբ ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքը դոլարային արտահայտությամբ նվազել է 13.4%-ով, իսկ ՀՆԱ-ի նկատմամբ՝ 0.2 տոկոսային կետով:

ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքի կառուցվածքում աճել է ՀՀ կառավարության երաշխիքով տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռը, որոնք, համաձայն «Պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի 23-րդ հոդվածի 8-րդ կետի, հաշվառվում են ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտքի մեջ: Այսպես, եթե 2013 թվականի վերջի դրությամբ այդ վարկերի կշիռը կազմել է 28.3% (143.8 մլն ԱՄՆ դոլար), ապա 2014 թվականի տարեվերջին՝ 34.1% (149.9 մլն ԱՄՆ դոլար):

Պարտքի կառուցվածքում գերակշռում են Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի (ԱՄՀ) կողմից տրամադրված վարկերը, որոնց տեսակարար կշիռը 2014 թվականին նվազել է՝ կազմելով 65.9% (290.0 մլն ԱՄՆ դոլար)՝ 2013 թվականի 71.7%-ի (364.5 մլն ԱՄՆ դոլար) դիմաց:

Աղյուսակ 3. ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքի կառուցվածքը

	Առ 31.12.2013թ.		Առ 31.12.2014թ.	
	մլն ԱՄՆ դոլար	%	մլն ԱՄՆ դոլար	%
ՀՀ կենտրոնական բանկի արտաքին պարտք	**508.3**	**100.0**	**440.0**	**100.0**
այդ թվում				
ըստ վարկատուների				
Միջազգային կազմակերպություններ, որից	*414.5*	*81.6*	*347.0*	*78.9*
Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամ	364.5	71.7	290.0	65.9
Վերակառուցման և Զարգացման Միջազգային Բանկ	50.0	9.8	49.4	11.2
Ասիական Զարգացման Բանկ (ADB)	-	-	7.6	1.7
Օտարերկրյա պետություններ	*93.8*	*18.4*	*93.0*	*21.2*
Գերմանիա (KfW)	93.8	18.4	93.0	21.2
ըստ տոկոսադրույքի				
ֆիքսված տոկոսադրույքով	170.0	33.5	161.2	36.6
լողացող տոկոսադրույքով	338.2	66.5	278.8	63.4
ըստ արժույթի				
SDR	364.5	71.7	297.6	67.6
USD	50.0	9.8	49.4	11.2
EUR	*93.8*	*18.4*	*93.0*	*21.2*

2014թ. <<Extended Fund Facility – EFF ծրագրի>> շրջանակներում ՀՀ կենտրոնական բանկի և Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի միջև ստորագրվել է 82.21 մլն SDR-ի վարկային պայմանագիր, իսկ <<Փոքր և միջին ձեռնարկությունների վարկավորման ծրագրի>> շրջանակներում ՀՀ կենտրոնական բանկի և Եվրոպական Ներդրումային Բանկի միջև՝ 62.3 մլն ԱՄՆ դոլարի վարկային պայմանագիր:

2014թ. ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկն արտաքին աղբյուրներից ստացել է 61.7 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխառու միջոցներ: Միաժամանակ, արտաքին պարտքի գծով վճարումները կազմել են 103.3 մլն ԱՄՆ դոլար, որից տոկոսավճարները՝ 4.5 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ մայր գումարի մարումները՝ 98.8 մլն ԱՄՆ դոլար:

ՀՀ կառավարության պարտքի սպասարկումը

2014թ. ՀՀ կառավարությունը ժամանակին և ամբողջ ծավալով կատարել է տոկոսավճարների գծով ստանձնած իր պարտավորությունները:

Աղյուսակ 4. ՀՀ կառավարության պարտքի գծով տոկոսավճարները

(մլրդ դրամ)	2013 փաստ	2014 ծրագիր	2014 ճշտված ծրագիր	2014 փաստ
Տոկոսավճարներ	**46.73**	**63.38**	**62.33**	**61.64**
որից				
ներքին պարտքի գծով	29.9	33.23	33.23	33.05
արտաքին պարտքի գծով	16.82	30.15	29.10	28.59

2014թ. ՀՀ կառավարության պարտքի գծով տոկոսավճարները կազմել են 61.64 միլիարդ դրամ՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 31.9%-ով, որը պայմանավորված է պարտքի ծավալի աճով, ինչպես նաև կառավարության արտաքին պարտքի գործիքակազմի փոփոխություններով: 2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ռազմավարական ծրագրով նախատեսված ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքի տոկոսավճարների ծրագիրը հաշվետու տարվա ընթացքում ճշգրտվել է, որի արդյունքում այն նվազեցվել է 1 մլրդ դրամով՝ ի հաշիվ 6-ամսյա ԱՄՆ դոլարով LIBOR-ի, 6-ամսյա EURIBOR-ի, SDR-ի տոկոսադրույքների կանխատեսումային և 2014թ. ընթացքում ձևավորված փաստացի դրույքաչափերի տարբերության, ինչպես նաև արտաքին վարկերի գծով ստացումների ծրագրի թերակատարման:

Ներքին պարտքի համեմատ՝ արտաքին պարտքի գծով տոկոսային ծախսերը փոքր ծավալ են կազմում, քանի որ պարտքի կառուցվածքում դեռևս մեծ տեսակարար կշիռ ունեն արտաքին աղբյուրներից արտոնյալ պայմաններով ներգրաված վարկերը: Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ միջազգային ֆինանսական կառույցների կողմից Հայաստանը դասվում է միջին եկամուտ ունեցող երկրների շարքին, առաջիկա տարիներին նման վարկերն ավելի քիչ հասանելի են լինելու: Բացի այդ, պարտքի կառուցվածքում ավելանում են նաև միջազգային կապիտալի շուկաներից արտարժութային պարտատոմսերի թողարկման միջոցով շուկայական պայմաններով փոխառու միջոցների ներգրավման ծավալները: Արդյունքում առաջիկա տարիներին ավելանալու են արտաքին պարտքի սպասարկման ծախսերը:

Գծապատկեր 3. ՀՀ արտաքին պետական պարտքի սպասարկումը բնութագրող ցուցանիշները

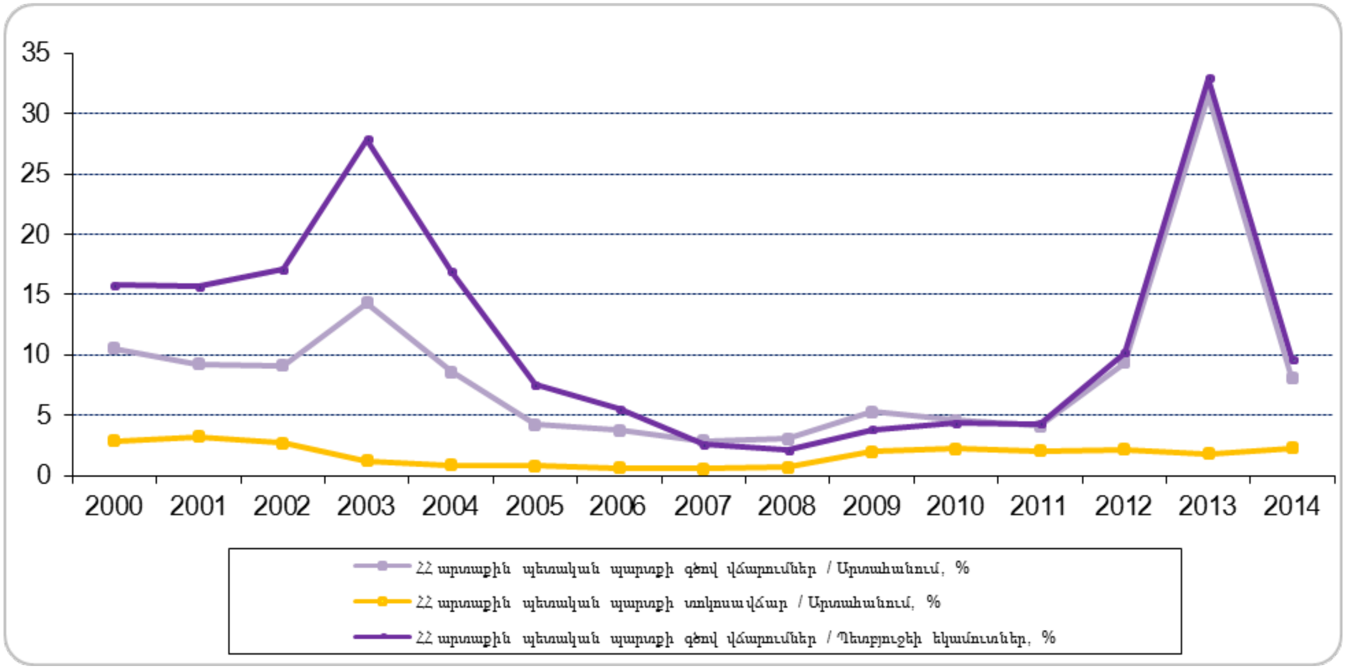

ՀՀ արտաքին պետական պարտքի գծով վճարումներ/Արտահանում և ՀՀ արտաքին պետական պարտքի գծով վճարումներ/Պետբյուջեի եկամուտներ ցուցանիշները նախորդ տարվա համեմատ էապես նվազել են՝ համապատասխանաբար 23.4 և 23.3 տոկոսային կետով, քանի որ վճարումների ծավալը 2013թ. անհամեմատ մեծ է եղել՝ պայմանավորված Ռուսաստանի Դաշնության հանդեպ ունեցած պարտքի վաղաժամկետ մարմամբ: Ինչ վերաբերում է ՀՀ արտաքին պետական պարտքի տոկոսավճար/Արտահանում ցուցանիշին, ապա այն 2013թ. համեմատ աճել է 0.4 տոկոսային կետով:

Պետական պարտատոմսեր

ՊՊ-երի թողարկումները ծրագրավորվել են այնպես, որպեսզի պետական բյուջեի հոսքերը տարվա ընթացքում լինեն ավելի հավասարաչափ բաշխված: Տարվա ընթացքում բյուջեի պակասուրդի ամսական և աճողական տվյալները ներկայացված են աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5. ՊՊ-երի միջոցով բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորումը ըստ ամիսների (մլն դրամ)

	Ամսական		Կուտակային (աճողական)	
	2013	2014	2013	2014
Հունվար	3,768	1,385	3,768	1,385
Փետրվար	1,030	1,933	4,798	3,318
Մարտ	(6,734)	(3,736)	(1,937)	(418)
Ապրիլ	3,328	(9,718)	1,392	(10,137)
Մայիս	19	5,392	1,410	4,745
Հունիս	3,265	6,341	4,675	1,596
Հուլիս	5,728	(8,134)	10,403	(6,538)
Օգոստոս	5,845	4,340	16,248	(2,198)
Սեպտեմբեր	3,735	8,285	19,983	6,087
Հոկտեմբեր	(4,715)	4,431	15,268	10,517
Նոյեմբեր	2,620	4,943	17,888	15,461
Դեկտեմբեր	2,539	1,194	20,427	16,655

Գծապատկեր 4. ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի ամսական և կուտակային ֆինանսավորումը (մլրդ դրամ)

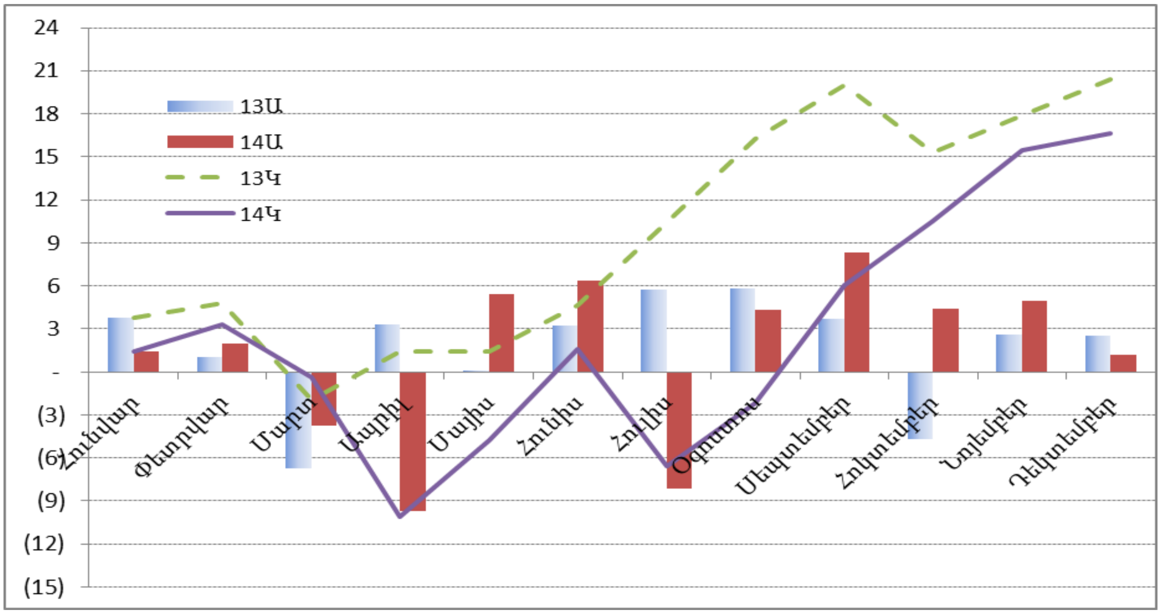

Հետևելով ՀՀ 2014թ. պետական բյուջեի պակասուրդի կուտակային ֆինանսավորման դինամիկային, երևում է, որ պակասուրդի ֆինանսավորումը կայուն կերպով սկսել է աճել երկրորդ կիսամյակում: Դա պայմանավորված է հիմնականում տարվա երկրորդ կիսամյակում պակասուրդի ֆինանսավորման մեջ ՊԿՊ-երի տեղաբաշխումների գրեթե ամբողջ ծավալի ներառմամբ:

Ներքին շուկայից ներգրավված և շրջանառության մեջ եղած պարտավորությունների ծավալը 2014թ-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել է 289.9 մլրդ դրամ: ՊՊ-երի կառուցվածքը հետևյալն է՝ 4.3% - ՊԿՊ-եր, 52.0% - ՄԺՊ-եր, 43.3% - ԵՊ-եր և 0.4% - ԽՊ-եր:

Աղյուսակ 6. Ներքին շուկայից ներգրաված և շրջանառության մեջ գտնվող միջոցների կառուցվածքը

(մլրդ դրամ)	2013	2014
ՊԿՊ	*22.89*	*12.50*
ՄԺՊ	*147.38*	*150.85*
ԵՊ	*102.85*	*125.47*
ԽՊ	*1.06*	*1.07*
Ընդամենը պարտատոմսեր	**274.18**	**289.89**

2014թ-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ շրջանառության մեջ գտնվող պետական պարտատոմսերի կառուցվածքն ըստ մարմանը մնացած օրերի հետևյալն է՝

մինչև 1 տարի	**20%**
1-5 տարի	**46%**
5-ից ավելի տարի	**34%**

Հավելված 2-ում ներկայացված է տեղեկատվություն շրջանառության մեջ գտնվող ՊՊ-երի վերաբերյալ:

2014 թվականի դեկտեմբերի 30-ի դրությամբ պետական պարտատոմսերի միջին ժամկետայնությունը կազմել է 2003 օր՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 30-ի 1901 օրվա դիմաց, իսկ միջին կշռված եկամտաբերությունը՝ համապատասխանաբար 13.49% և 13.96%: Տարվա ընթացքում պետական պարտատոմսերի ժամկետայնության երկարացմանը և միևնույն ժամանակ եկամտաբերության նվազմանը հիմնականում նպաստել է 2014 թվականի համար ներքին զուտ փոխառու միջոցների հաշվին դեֆիցիտի ֆինանսավորման կրճատված ծրագրի հաստատումը, ինչպես նաև թողարկողի նկատմամբ վստահության ամրապնդումը, որն արդյունք է ՀՀ ՖՆ-ն կողմից իրականացրած ՊՊ-երի թողարկումների բաց ու թափանցիկ քաղաքականության:

Գծապատկեր 5. ՊՊ-ի եկամտաբերության և ժամկետայնության դինամիկան 2014թ.

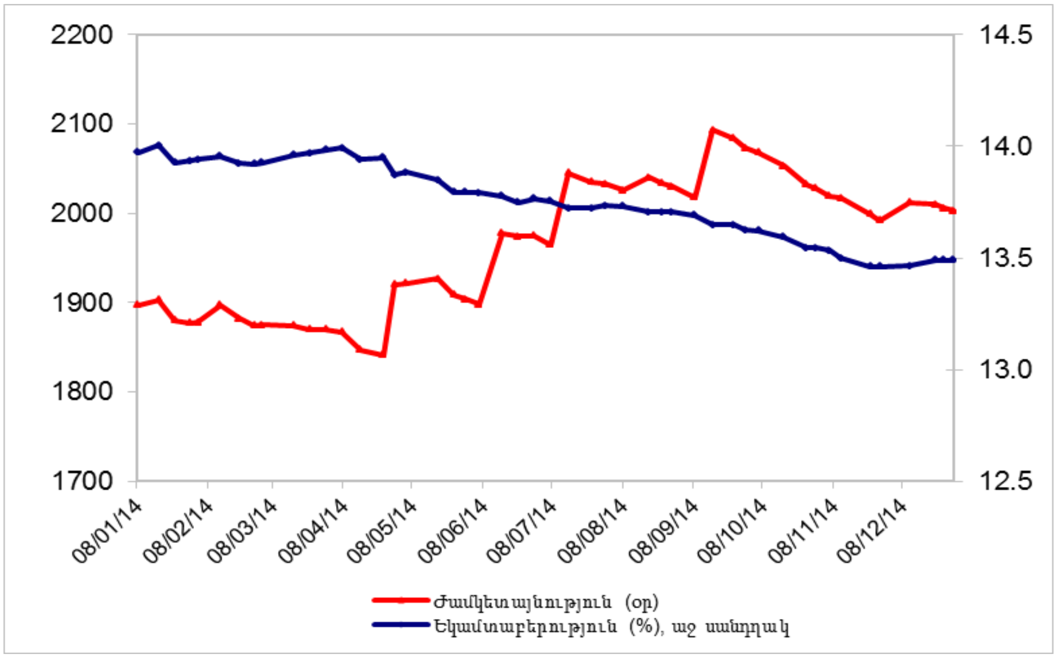

Գծապատկեր 6. ՊՊ-երի կառուցվածքն ըստ թողարկման ժամկետի 2014թ-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ

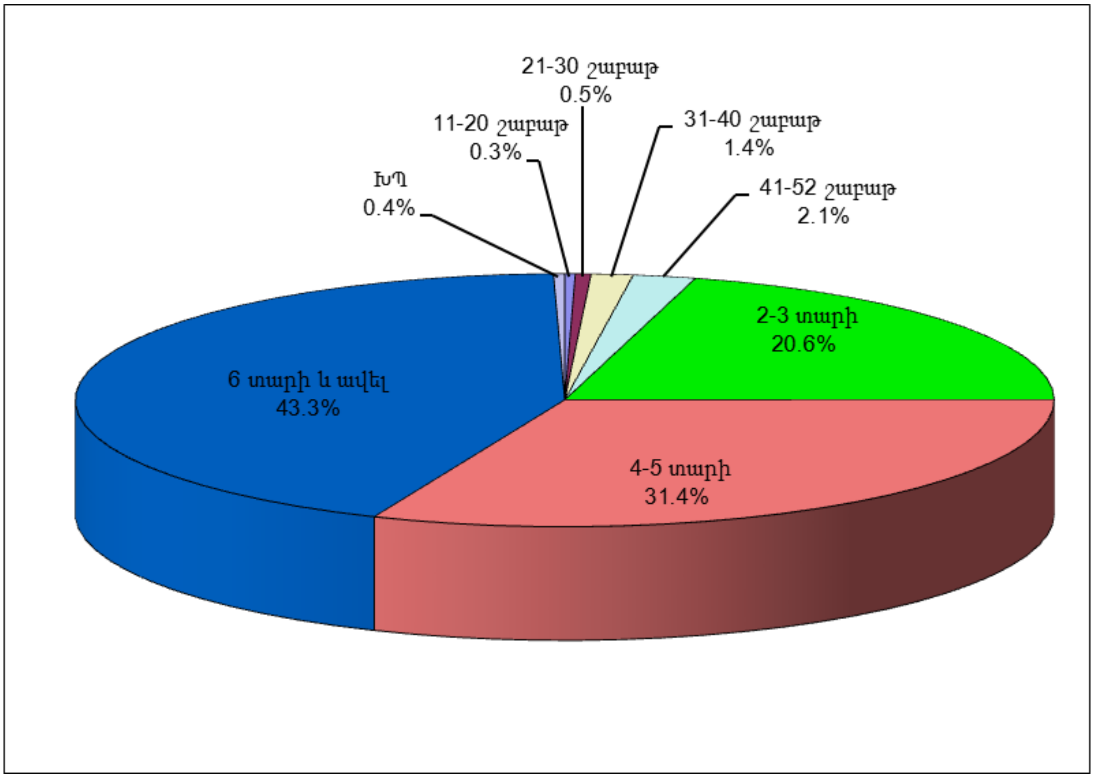

1.5%-ով ավելացել է ՀՀ ՖՆ-ի կողմից թողարկվող և պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի մանրածախ շուկայում ԳՊ համակարգի միջոցով տեղաբաշխվող պետական խնայողական պարտատոմսերի ծավալը՝ կազմելով 1,074.3 միլիոն դրամ: 2014թ. պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի մանրածախ շուկայում իրականացված գործառնությունների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներկայացված է Հավելված 3-ում:

Շրջանառության մեջ գտնվող ՊՊ-երի ծավալի աճին զուգահեռ ավելանում են նաև դրանց մարման հետ կապված վճարումները և սպասարկման ծախսերը: 2014թ. ապրիլ և հուլիս ամիսներին կատարված մեծ ծավալով վճարումներն արդյունք են այդ ժամանակահատվածներում կատարված ուղենշային պարտատոմսերի մարումների, իսկ փետրվար, ապրիլ, օգոստոս և հոկտեմբեր ամիսների սպասարկման ծախսերի մեծ ծավալները հիմնականում պայմանավորված են թողարկված ուղենշային պարտատոմսերի սպասարկման հետ:

Աղյուսակ 7. ՊՊ-երի մարումների և սպասարկման ծախսերի բաշխվածությունը տարվա ընթացքում (մլն դրամ)

	Մարում		Սպասարկում	
	2013	2014	2013	2014
Հունվար	5,331	4,255	986	1,160
Փետրվար	8,386	5,737	4,786	6,337
Մարտ	17,034	5,192	1,547	1,157
Ապրիլ	5,325	14,440	5,984	7,482
Մայիս	7,280	2,767	229	196
Հունիս	4,930	4,823	199	415
Հուլիս	2,788	15,301	1,094	915
Օգոստոս	3,853	4,050	5,733	6,539
Սեպտեմբեր	6,188	2,411	1,044	898
Հոկտեմբեր	12,082	1,503	7,310	7,677
Նոյեմբեր	2,904	1,060	232	40
Դեկտեմբեր	7,592	1,421	586	130
Ընդամենը	**83,693**	**62,960**	**29,730**	**32,946**

ՀՀ կառավարության կողմից իրականացվող ուղենշային ՊՊ-երի թողարկման քաղաքականության արդյունքում ՊՊ-երի մարումները հիմնականում կենտրոնացվում են ապրիլ և հոկտեմբեր ամիսներին, երբ համեմատաբար բարձր են պետական բյուջեի եկամուտները: Այսպես, միջին ժամկետ պարտատոմսերի մարումները կիրականացվեն տարվա առաջին կեսին, իսկ երկարաժամկետ պարտատոմսերինը՝ տարվա երկրորդ կեսին:

2014թ. ընթացքում պետական պարտատոմսերով կատարված գործարքների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներկայացված է հաշվետվության հավելված 1-ում:

Պետական պարտատոմսերի երկրորդային շուկան

Պետական պարտատոմսերի երկրորդային շուկայում գործարքների քանակը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 452-ով, իսկ գործարքների ծավալը նվազել է 30.1%-ով՝ հասնելով 154.0 մլրդ դրամի: Գործարքների միջին օրական ծավալը 888.5 մլն դրամից նվազել է մինչև 615.8 մլն դրամի: Նվազել է գործարքների ընդհանուր ծավալում ՀՀ ԿԲ գործարքների ծավալը՝ 2.9%-ից հասնելով 0.6%-ի: NasdaqOMX-Armenia-ի առևտրային հարթակում կատարվող գործարքների ծավալն աճել է մոտ 2.2 անգամ: Երկրորդային շուկայում կատարված գործարքների հիմնական բնութագրերը ներկայացված են ստորև:

Աղյուսակ 8. Երկրորդային շուկայում պետական պարտատոմսերով կատարված գործարքների հիմնական բնութագրերը

	2013	2014
Գործարքների ընդհանուր քանակը (հատ)	**1583**	**2035**
Գործարքների ընդհանուր ծավալ (մլրդ դրամ), որից՝	**220.3**	**154.0**
արտաբորսայական	*199.1*	*119.6*
բորսայական	*14.8*	*32.2*
ՀՀ ԿԲ կողմից իրականացված	*6.4*	*0.9*
Երկրորդային շուկայի ցուցանիշները		
Կատարված բոլոր գործարքների միջին կշռված եկամտաբերությունը՝ (%)	12.66	10.43
Միջին կշռված ժամկետայնությունը (օր)	3247	2786
Միջին օրական ծավալը (մլն դրամ)	888.5	615.8
Գործարքների միջին օրական քանակը (հատ)	6	8

ՀՀ կառավարության վարկերը և փոխառությունները

2014թ. ընթացքում ստորագրվել են 22 նոր վարկային համաձայնագրեր (տես հավելված 5): Նախորդ տարվա համեմատ ՀՀ կառավարության վարկերն ու փոխառությունները նվազել են 0.5%-ով, որտեղ տարվա կտրվածքով աճել են Եվրոպական ներդրումային բանկից, ԱԶԲ-ից, ՎԶՄԲ-ից ստացված փոխառու միջոցների մասնաբաժինները և միևնույն ժամանակ նվազել են ԱՄՆ-ի, Ճապոնիայի, ՎԶԵԲ-ի, ԵՄ-ի, ԱՄՀ-ի, ՁՄԸ-ի մասնաբաժինները:

Գծապատկեր 7. ՀՀ կառավարության վարկերի և փոխառությունների կառուցվածքն ըստ վարկատուների 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ

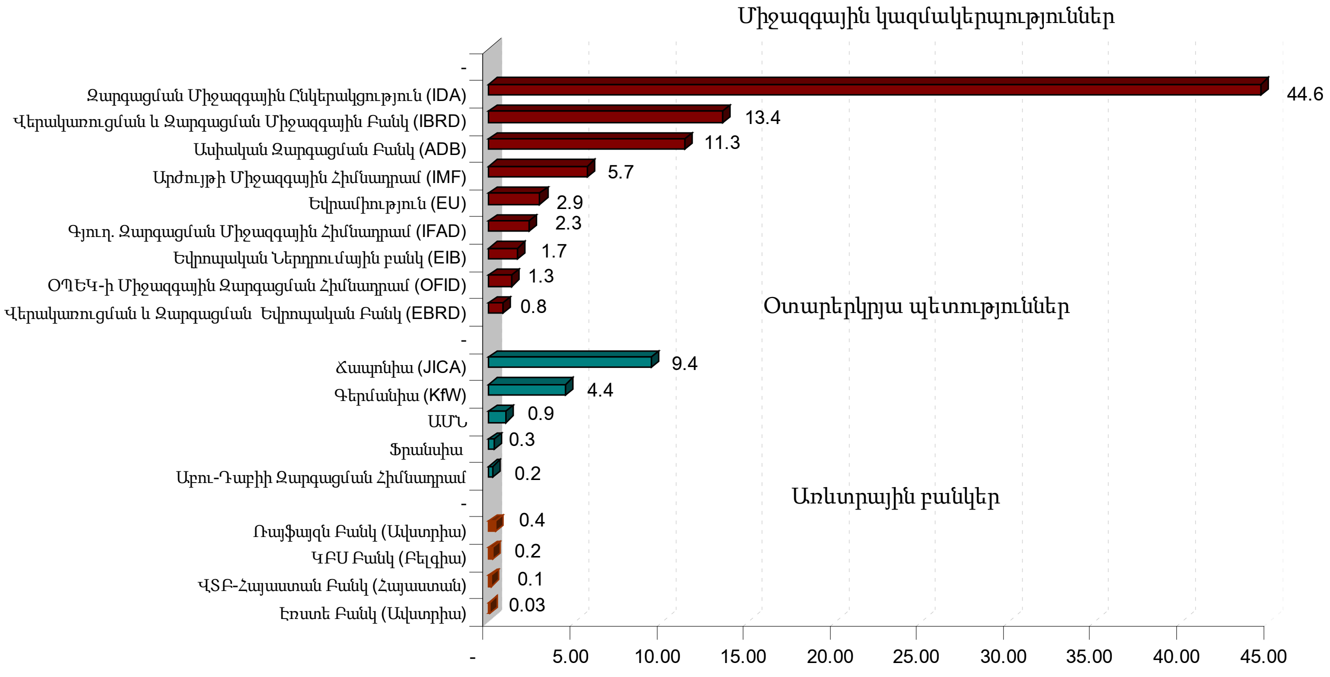

Նախորդ տարվա համեմատ 4.3%-ով աճել է ԱՄՆ դոլարով ստացված վարկերի մասնաբաժինը, ինչը պայմանավորված է 113.3 մլն ԱՄՆ դոլարով վարկերի զուտ ծավալի աճով: SDR-ով և ճապոնական իենով ստացված վարկերի մասնաբաժինները նվազել են համապատասխանաբար 3.1%-ով և 1.4%-ով, որի պատճառ են հանդիսացել ինչպես SDR-ով

տրամադրված ԱՄՀ և ճապոնական իենով տրամադրված վարկերի մարումները, այնպես էլ ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ SDR-ի և JPY-ի փոխարժեքների փոփոխության ազդեցությունը[1]:

Գծապատկեր 8. ՀՀ կառավարության վարկերի և փոխառությունների արժութային կառուցվածքը 1999-2014թթ

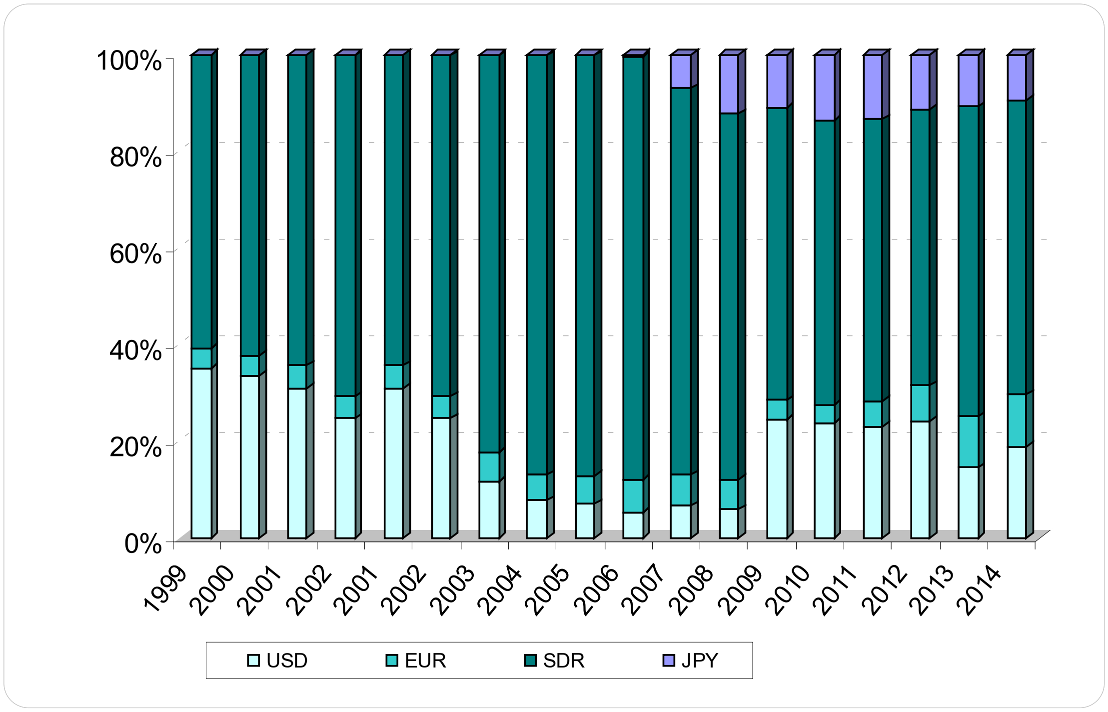

Գծապատկեր 9. ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ SDR-ի, EUR-ի, JPY-ի միջին ամսական փոխարժեքների դինամիկան

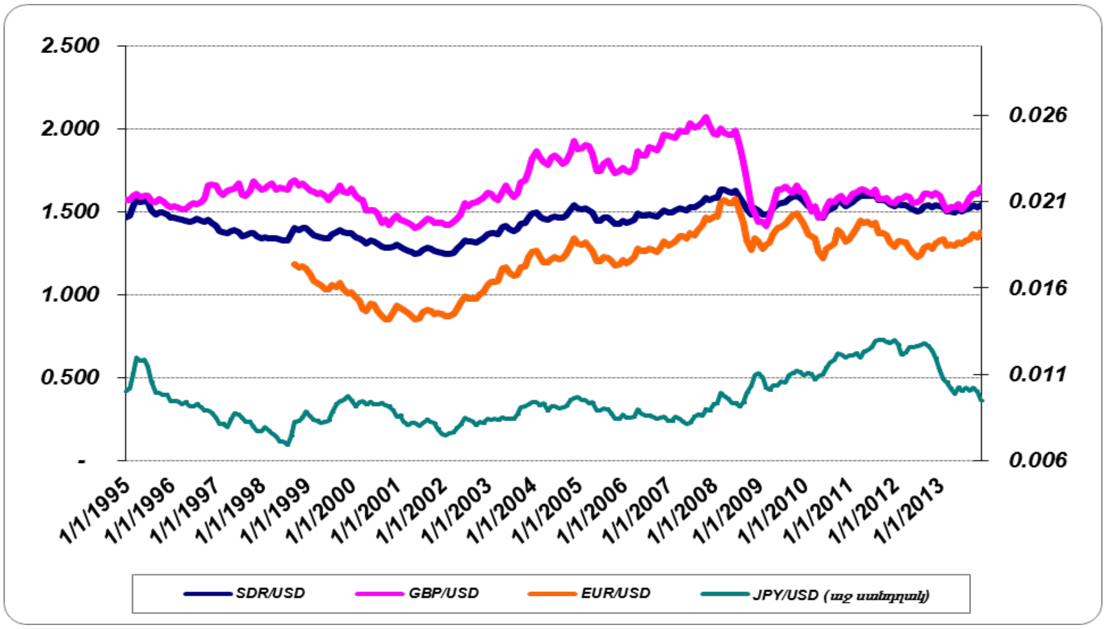

---

[1] 31.12.2013թ. դրությամբ 1 SDR = 1.540 USD, 1 EUR = 1.38 USD, 1 JPY = 0.010 USD
31.12.2014թ. դրությամբ 1 SDR = 1.449 USD, 1 EUR = 1.216 USD, 1 JPY = 0.008 USD

2014 թվականի ընթացքում ՀՀ կառավարության կողմից արտաքին աղբյուրներից ներգրավված վարկային միջոցների կառուցվածքում 46.8%-ը կազմել են լողացող տոկոսադրույքով վարկերի գծով կատարված մասհանումները, իսկ 53.2%-ը՝ ֆիքսված: 2014թ. վերջի դրությամբ ՀՀ կառավարության վարկերի ու փոխառությունների կառուցվածքում լողացող տոկոսադրույքով վարկերի մասնաբաժինը կազմել է 16.1%՝ նախորդ տարվա 14.1%-ի փոխարեն:

Գծապատկեր 10. ՀՀ կառավարության վարկերի և փոխառությունների կառուցվածքն ըստ վարկի տոկոսադրույքի 1999-2014թթ.

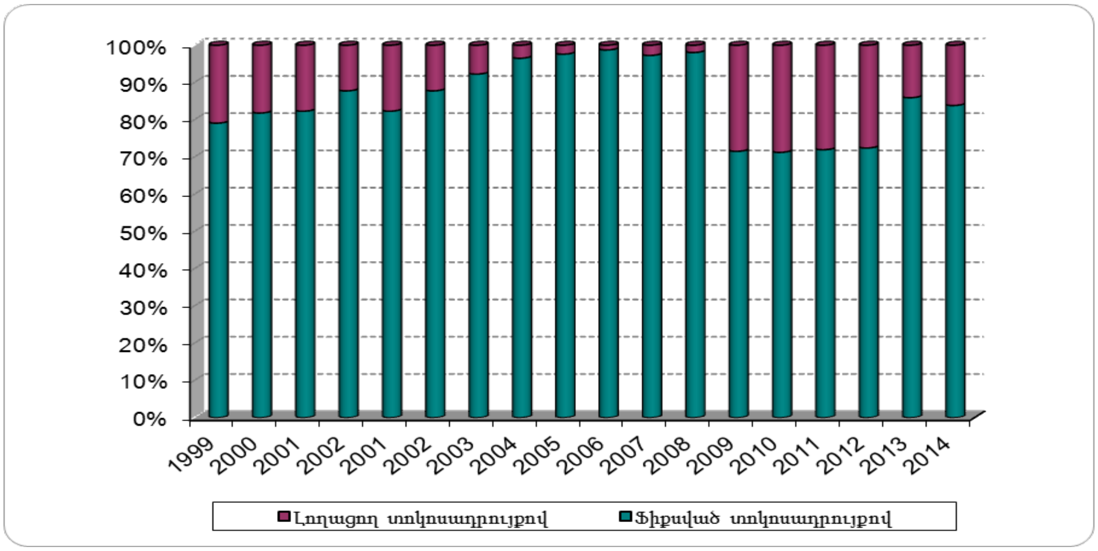

Լողացող տոկոսադրույքով վարկերի տոկոսադրույքի հաշվարկման հիմքում ընկած են Libor և Euribor տոկոսադրույքները, որոնց վարքագիծը կախված է միջազգային ֆինանսական շուկայում առկա իրավիճակից և խիստ տատանողական է (գծապատկեր 11):

Գծապատկեր 11. 6-ամսյա USD Libor-ի և Euribor-ի միջին ամսական դրույքաչափերի դինամիկան

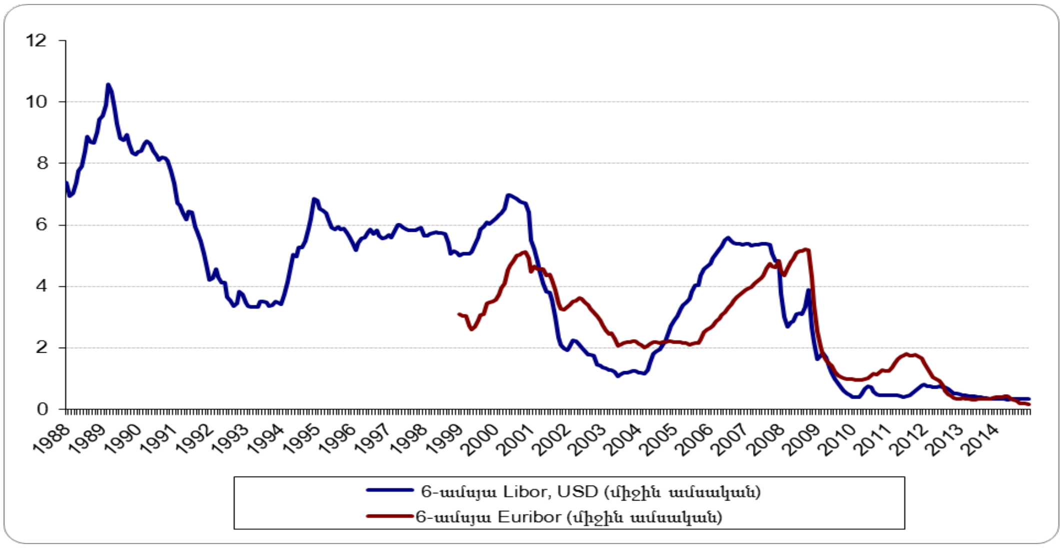

ՀՀ կառավարության վարկերի և փոխառությունների կառուցվածքում 2009 թվականից արձանագրվել էր առևտրային վարկերի տեսակարար կշռի էական աճ: 2014 թվականի տարեվերջի դրությամբ առևտրային վարկերի տեսակարար կշիռը նախորդ տարվա նկատմամբ կրկին աճել է՝ 26.4%-ից կազմելով 28.8% (գծապատկեր 12):

Գծապատկեր 12. ՀՀ կառավարության վարկերի և փոխառությունների արտոնյալության դինամիկան 1999-2014թթ.

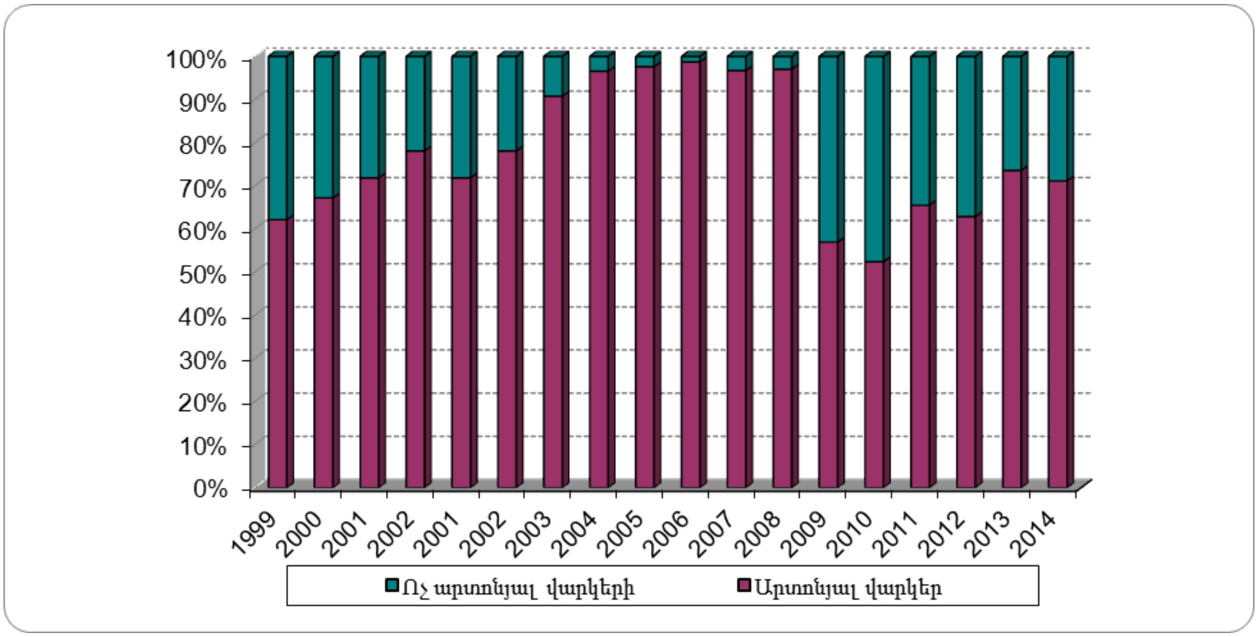

Ներգրավված փոխառու միջոցների գծով իրականացված գործառնությունների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներկայացված է սույն հաշվետվության հավելված 4-ում:

Կանխիկ հոսքերի կառավարումը

2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ գանձապետական միասնական հաշվի ընդհանուր միջոցները (գանձապետական միասնական հաշիվ և ժամկետային ավանդներ) կազմել են 106.6 մլրդ դրամ՝ 2013թ. 175.6 մլրդ դրամի դիմաց: 2014թ. ընթացքում միասնական հաշվի ընդհանուր միջոցների միջին օրական մնացորդը կազմել է 129.7 մլրդ դրամ, որից տարվա ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկում ներդրված ժամկետային ավանդների միջին օրական մնացորդը կազմել է 102.5 մլրդ դրամ:

Տարվա ընթացքում պետական բյուջեի կատարումը, ընդհանուր առմամբ, իրականացվել է կայուն ու կանխատեսելի հարկաբյուջետային միջավայրում: Տնտեսական աճի ծրագրված մակարդակից ցածր լինելու արդյունքում հարկային եկամուտների հավաքագրումը երկրորդ եռամսյակից սկսած ցածր է եղել նախորդ տարիների միջին հավաքագրման ցուցանիշներից, սակայն, միևնույն ժամանակ պետական բյուջեի ծախսերի կատարողականը ևս դանդաղել է՝ պայմանավորված լինելով հիմնականում կենսաթոշակային բարեփոխումների իրականացման հետաձգման հետ:

Գծապատկեր 13. ԳՄՀ օրական մնացորդի և ընդհանուր միջոցների դինամիկան 2014թ. (մլն դրամ)

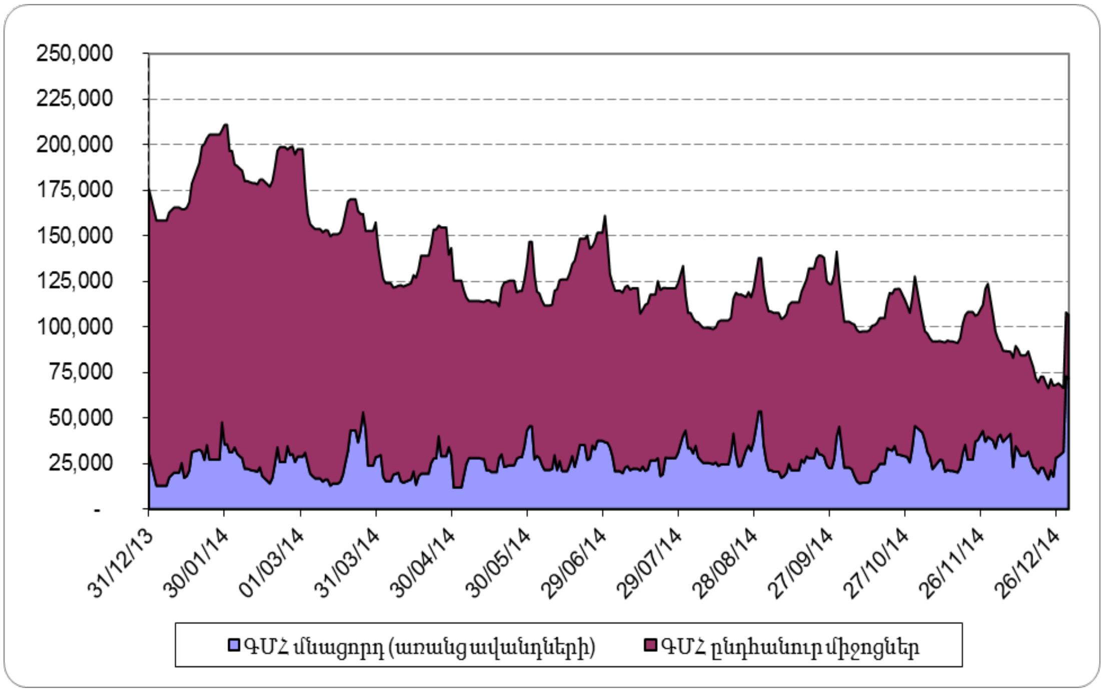

Գծապատկեր 14. ԳՄՀ միջին մնացորդը և ժամկետային ավանդների միջին մնացորդը (մլն դրամ)

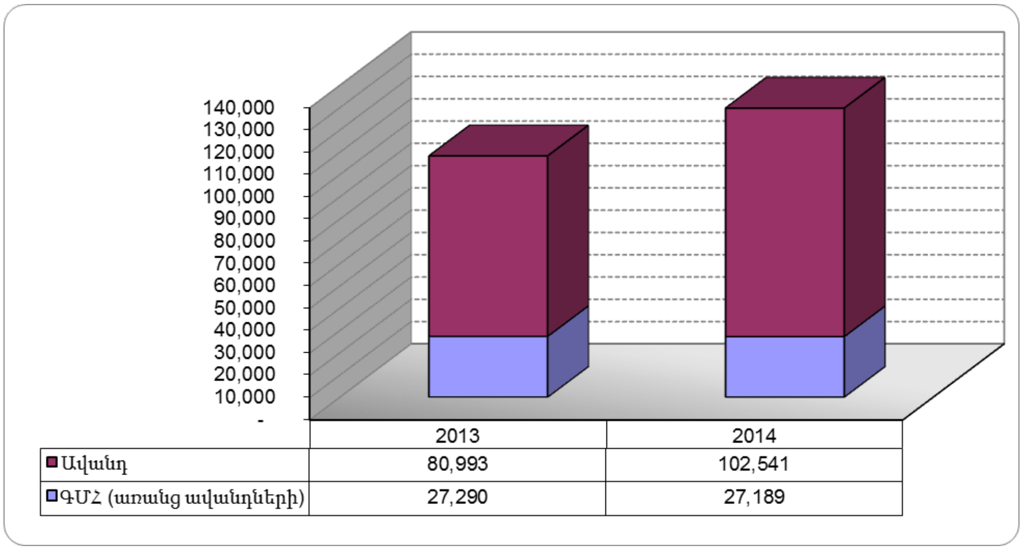

Ժամկետային ավանդների միջին մնացորդը 2013թ. համեմատ աճել է 21.5 մլրդ դրամով կամ 26.6%-ով, որը պայմանավորված է նախորդ տարվա համեմատ պետական բյուջեի (ինչը կազմում է ԳՄՀ-ի հիմնական մասը) եռամսյակային համամասնություններով նախատեսված ֆինանսավորումների պահանջի նվազման արդյունքում խնայողությունների աճով, ԾԻԳ-երի կողմից տարվա ընթացքում նախատեսված ծախսերի թերակատարումներով, ինչպես նաև 2014թ. ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության կողմից 2013թ. սեպտեմբերի 19-ին 700 մլն ԱՄՆ դոլար անվանական արժեքով եվրապարտատոմսերի թողարկման հասույթի մեծ մասի ավանդադրմամբ:

Աղյուսակ 9. ԳՄՀ ցուցանիշները (մլրդ դրամ)

	2013	2014
ԳՄՀ մնացորդը դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ	175.6	106.6
ՀՀ ԿԲ-ում ժամկետային ավանդների միջին օրական մնացորդը	80.9	102.5
ՀՀ ԿԲ-ում ներդրված ժամկետային ավանդների կառավարումից ստացված եկամուտը	6.5	8.3

2014թ. ընթացքում ժամկետային ավանդների միջին կշռված տոկոսադրույքը նվազել է՝ 2013թ. միջին 9.1%-ի դիմաց կազմելով 7.36%: Այս պայմաններում գանձապետական միասնական հաշվի ժամանակավորապես ազատ միջոցների կառավարումից ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել 8.3 մլրդ դրամ տոկոսավճար:

Ռիսկերի վերլուծություն

Հաշվետվության այս մասում դիտարկվել են պետական պարտքի հետ կապված հիմնական ռիսկերը՝ շուկայական ռիսկերը (տոկոսադրույքի, արժութային, իրացվելիության և վերաֆինանսավորման) և գործառնական ռիսկերը:

Ինչպես նախորդ տարիներին, 2014թ. ևս ՀՀ ՖՆ-ն շարունակել է միջոցներ ձեռնարկել կառավարության պարտքի կառավարման հետ կապված ռիսկերը նվազեցնելու ուղղությամբ, որի արդյունքում ՀՀ կառավարության պարտքը մնացել է կառավարելիության շրջանակներում:

2014թ. հուլիսի 3-ի թիվ 700-Ն որոշմամբ ՀՀ կառավարությունը հաստատեց 2015-2017թթ. ՄԺԾԾ-ն, որում ներառված է նաև ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2015-2017թթ. ռազմավարական ծրագիրը: Ռազմավարական փաստաթղթում սահմանվել են կառավարության պարտքի 2014թ. ծրագրային և 2015-2017թթ. կանխատեսումային ցուցանիշները:

ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման 2015-2017թթ. ռազմավարական ծրագրով որպես ուղենշային ցուցանիշներ են սահմանվել ՀՀ կառավարության պարտքի <<Մինչև մարում միջին ժամկետի>> և <<Դեֆիցիտի ֆինանսավորումը ներքին զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների)>> ցուցանիշները:

Աղյուսակ 10. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ուղենշային ցուցանիշները 2014թ.

	Ուղենշային	Փաստ
Մինչև մարում միջին ժամկետ, (տարի)	8 – 11	9.8
Դեֆիցիտի ֆինանսավորումը ներքին զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների), (%)	≥ 25	17.9

2014թ. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման արդյունքում փաստացի ապահովվել է <<Մինչև մարում միջին ժամկետի>> ուղենշային ցուցանիշը, իսկ <<Դեֆիցիտի ֆինանսավորումը ներքին զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների)>> ցուցանիշի շեղումը հիմնականում պայմանավորված է եղել տարեվերջին արտաքին աղբյուրների հաշվին լրացուցիչ բյուջետային աջակցության երկու վարկերի ստացմամբ: ՀՀ դրամի կտրուկ արժեզրկման պատճառով իրացվելիության կրճատման արդյունքում պետական պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկի բացակայությունն էլ իր հերթին հանգեցրել է ներքին զուտ փոխառու միջոցների հաշվին (առանց մուրհակների) դեֆիցիտի ծրագրի ճշգրտման և սկզբնական ծրագրից պակաս ֆինանսավորման:

Ավելացնենք, որ ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ռազմավարական ծրագրի նպատակներին համապատասխան (ներքին պարտքի տոկոսադրույքների նվազեցման նպատակով) 2014թ. պետական բյուջեի ծրագիրը կազմելիս դեֆիցիտի ֆինանսավորումը ներքին զուտ փոխառու միջոցներով պակասեցվել էր 19 մլրդ դրամով՝ 2013թ. սեպտեմբերին եվրապարտատոմսերի թողարկման արդյունքում մուտքագրված միջոցների հաշվին և ծրագրվել էր ուղենշային ցուցանիշից ցածր՝ 25%-ի փոխարեն 19.5%:

Տոկոսադրույքի ռիսկ

2014թ. տնտեսվել է պետական պարտքի սպասարկման համար պետական բյուջեով նախատեսված տոկոսավճարներից 1.76 մլրդ դրամ՝ հիմնականում արտաքին պարտքի մասով:

Աղյուսակ 11-ում ներկայացված են ՀՀ կառավարության պարտքի տոկոսավճար/ՀՆԱ փաստացի ցուցանիշները՝ համեմատելով ՀՀ 2014թ. պետական բյուջեով հաստատված և 2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ռազմավարական ծրագրով նախատեսված ցուցանիշի հետ:

Աղյուսակ 11. ՀՀ կառավարության պարտքի տոկոսավճարները

	2013 փաստ	2014 ծրագիր	2014 փաստ
Տոկոսավճար/ՀՆԱ (%)	1.09	1.37	1.27

Կառավարության պարտքի աճին զուգահեռ աճում են նաև դրա հետ կապված տոկոսային ծախսերը: Փաստացի տոկոսային ծախսերը գտնվել են 2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման ռազմավարական ծրագրով թիրախավորված մակարդակում:

Աղյուսակ 12. Պետական պարտատոմսերի առաջնային տեղաբաշխման տոկոսադրույքները

	2013 փաստ	2014 փաստ
Տվյալ տարում տեղաբաշխված ՊՊ-երի միջին կշռված եկամտաբերությունը (%)	12.60	9.78

2014թ. ընթացքում արձանագրվել է ներքին պարտքի ներգրավման նպատակով թողարկված պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների նվազում 2.82 տոկոսային կետով:

Տոկոսադրույքի ռիսկի կառավարման տեսակետից կարևորվում է լողացող տոկոսադրույքով պարտքի ծավալների աճի սահմանափակումը:

Աղյուսակ 13. ՀՀ կառավարության ֆիքսված և լողացող պարտքի տեսակարար կշիռները

տոկոս	2013 փաստ	2014 ծրագիր	2014 փաստ
ֆիքսված	90.7	89.5	89.1
լողացող	9.3	10.5	10.9

2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության ռազմավարական ծրագրում ՀՀ կառավարությունը լողացող և ֆիքսված տոկոսադրույքների տեսակարար կշիռների նպատակային մեծությունը 2014թ. վերջի դրությամբ առկա պետական պարտքում սահմանել էր 10.5/89.5 համամասնությամբ: Փաստացի, պետական պարտքի կառավարման արդյունքում ՀՀ կառավարությանը գրեթե հաջողվել է պարտքի կառուցվածքում ապահովել լողացող և ֆիքսված տոկոսադրույքով պարտավորությունների ծրագրային ցուցանիշները:

Աղյուսակ 14. ՀՀ կառավարության պարտքի տոկոսադրույքի ռիսկերի ցուցանիշները 2014թ.

	2014 ծրագիր	2014 փաստ
ՀՀ կառավարության պարտքի մինչև վերաֆիքսում միջին ժամկետը (տարի)	8.3	8.3
արտաքին պարտքի մինչև վերաֆիքսում միջին ժամկետը, (տարի)	8.9	8.9
ներքին պարտքի մինչև վերաֆիքսում միջին ժամկետը, (տարի)	5.2	5.6
Մեկ տարվա ընթացքում վերաֆիքսվող ՀՀ կառավարության պարտքի կշիռը (%)	14.9	15.0
Մեկ տարվա ընթացքում վերաֆիքսվող արտաքին պարտքի կշիռը (%)	14.0	14.2
Մեկ տարվա ընթացքում վերաֆիքսվող ներքին պարտքի կշիռը (%)	19.2	18.8

ՀՀ կառավարությանը հաջողվել է պահպանել ՀՀ կառավարության ռազմավարական ծրագրով սահմանված տոկոսադրույքի ռիսկի ցուցանիշները:

Փոխարժեքի ռիսկ

Փոխարժեքի ռիսկի նվազեցման նպատակով ՀՀ ՖՆ-ն համաձայնագիր է ստորագրել ՀՀ ԿԲ-ի հետ, որի համաձայն, տարվա ընթացքում պետական պարտքի գծով արտարժութային վճարումները փոխարկվում են ՀՀ դրամի՝ հիմք ընդունելով համապատասխան տարվա ՀՀ կառավարության բյուջետային ուղերձում ներկայացված փոխարժեքները: Համաձայնագիրը կառավարությանը հնարավորություն է տվել ֆիքսել պետական պարտքի գծով արտարժութային վճարումների հետ կապված փոխարժեքները՝ դրանք դարձնելով ավելի կառավարելի: Համաձայնագիրը չի նվազեցնում արտաքին պետական պարտքի գծով երկրի ունեցած փոխարժեքի ռիսկը, այլ նման ռիսկերը կառավարության հաշվեկշռից տեղափոխում է ՀՀ ԿԲ հաշվեկշիռ՝ պետական բյուջեի կատարումը դարձնելով ավելի կանխատեսելի: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին օրենքի հոդված 12-ի 3-րդ մասի համաձայն, ֆինանսական տարվա արդյունքում ՀՀ ԿԲ ստացած շահույթի մնացորդը, օրենքով նախատեսված բոլոր մասհանումները կատարելուց հետո, փոխանցվում է պետական բյուջե, ՀՀ կառավարությունը շարունակում է անուղղակի կերպով կրել պետական պարտքի գծով արտարժութային վճարումների հետ կապված և փոխարժեքով պայմանավորված ռիսկերը:

ՀՀ դրամի փոխարժեքները 2014թ. (յուրաքանչյուր ամսվա միջինը) ներկայացված են գծապատկեր 15-ում:

Գծապատկեր 15. ՀՀ դրամի փոխարժեքները ԱՄՆ դոլարի և եվրոյի նկատմամբ 2014թ-ին

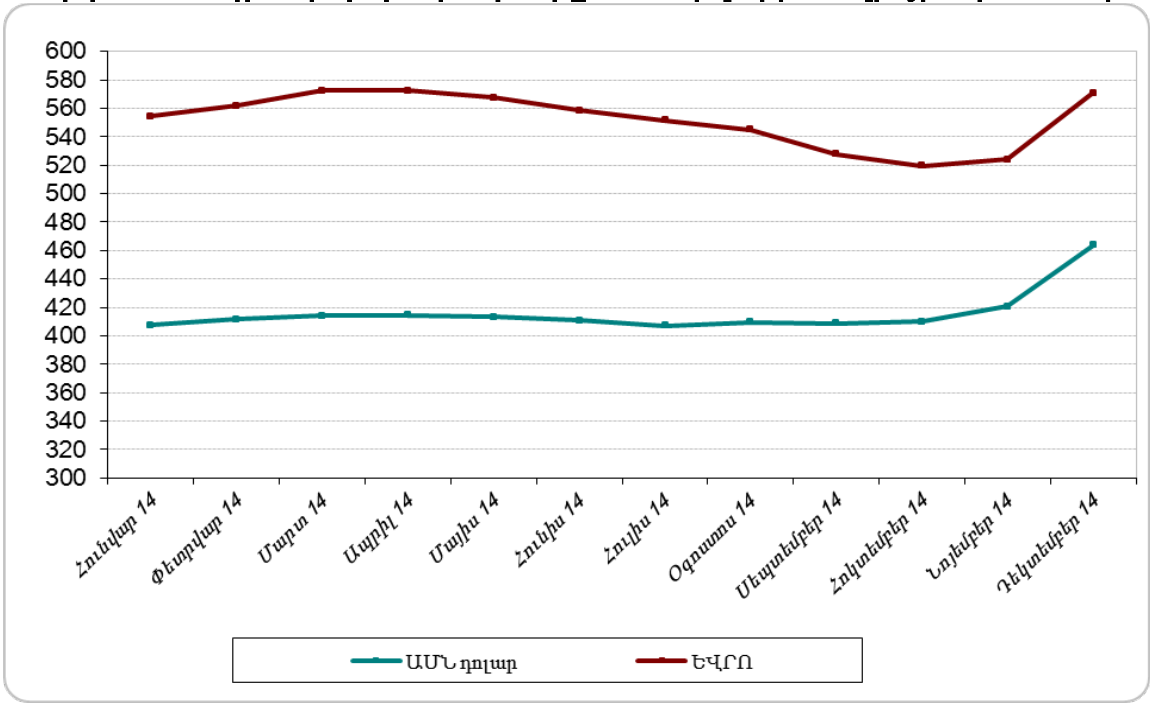

Պայմանավորված ներքին և արտաքին տնտեսական զարգացումներով՝ 2014թ. տարեվերջին արտարժութային հոսքերի կտրուկ նվազման և գործընկեր երկրներում փոխարժեքի կտրուկ արժեզրկման (հատկապես ռուսական ռուբլու արժեզրկման) ազդեցությամբ պայմանավորված ՀՀ դրամը 2014թ. դեկտեմբերի վերջին օրվա դրությամբ 2013թ-ի դեկտեմբերի վերջին օրվա նկատմամբ արժեզրկվեց 14.6%-ով, և ձևավորվեցին փոխարժեքային ճնշումներ, ինչն էլ իր հերթին 84.7% արտարժութային պարտքի կշռի պայմաններում բացասական ազդեցություն ունեցավ կառավարության պարտքի ցուցանիշների, մասնավորապես՝ դրամով արտահայտված պարտքի ծավալի վրա:

Աղյուսակ 15. ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքը

	2013	2014
ՀՀ կառավարության արտաքին պարտք (մլրդ ՀՀ դրամ)	1,375.4	1,588.9
ՀՀ կառավարության արտաքին պարտք (մլն ԱՄՆ դոլար)	3,390.8	3,345.3
ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը տարվա վերջում	405.64	474.97

Չնայած, որ 2014թ. վերջի դրությամբ ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքը դոլարային արտահայտությամբ նվազել է նախորդ տարվա նկատմամբ, սակայն ՀՀ դրամի արժեզրկման արդյունքում այն 15.5%-ով ավելին է եղել:

Աղյուսակ 16. ՀՀ կառավարության պարտքի արժութային կառուցվածքը

	2013	2014
տոկոս	փաստ	փաստ
Արժութային կառուցվածքը	100.0	100.0
այդ թվում՝		
ՀՀ դրամով արտահայտված պարտք	16.6	15.3
արտարժույթով արտահայտված պարտք	83.4	84.7
այդ թվում՝		
USD	26.8	30.2
SDR	42.4	40.9
EUR	7.0	7.2
JPY	7.1	6.3
AED	0.1	0.1

Նախորդ տարվա համեմատ 2014թ. ՀՀ դրամով արտահայտված պարտքը նվազել է՝ ի հաշիվ ՊՊ-երի թողարկումների ծավալի կրճատման, որն, ինչպես նշվել է, արդյունք է եղել 2013թ. սեպտեմբերին թողարկված եվրապարտատոմսերի տեղաբաշխումից ստացված հասույթի հաշվին պետական պարտատոմսերով դեֆիցիտի ֆինանսավորման ծրագրի պակասեցման:

Երկարաժամկետ հեռանկարում ՀՀ կառավարությունը շարունակելու է պետական արժեթղերի շուկայի զարգացման միջոցով, ստեղծված հնարավորությունների սահմաններում, արտաքին պարտքը ներքինով փոխարինելու քաղաքականությունը, քանի որ դա նվազեցնում է փոխարժեքի հետ կապված ռիսկերը: Ներքին արժույթով պարտքը գերադասելի է արտարժութային պարտքի նկատմամբ նաև այն պատճառով, որ ներքին արժույթով պարտքի մարման դեպքում ֆինանսական միջոցները մնում են երկրում և կարող են ծառայել ՀՀ տնտեսությանը:

Վերաֆինանսավորման ռիսկ

Վերաֆինանսավորման ռիսկը գնահատվում է շրջանառության մեջ գտնվող պարտքի մարումների գրաֆիկի սահունությամբ (այսինքն չկան պարտքի մարման հետ կապված առանձին ծանր ժամանակահատվածներ), մինչև մարում մնացած միջին ժամկետի մեծության, ընդհանուր պարտքում կարճաժամկետ պարտքի տեսակարար կշռի և այլ ցուցանիշների միջոցով: 2014թ. վերաֆինանսավորման հետ կապված առկա են եղել որոշակի ռիսկեր, քանի որ տարվա չորս ամիսների ընթացքում կենտրոնացված են եղել համեմատաբար խոշոր մարումներ: Սակայն, վերը նշված ռիսկերը գտնվել են կառավարելիության շրջանակներում և ֆինանսական ցնցումների տեղիք չեն տվել: 2014թ. պետական պարտքի գծով մարումների գրաֆիկը ներկայացված է գծապատկեր 16-ում:

Գծապատկեր 16. Կառավարության պարտքի գծով 2014թ. մարումների գրաֆիկը (մլրդ դրամ)

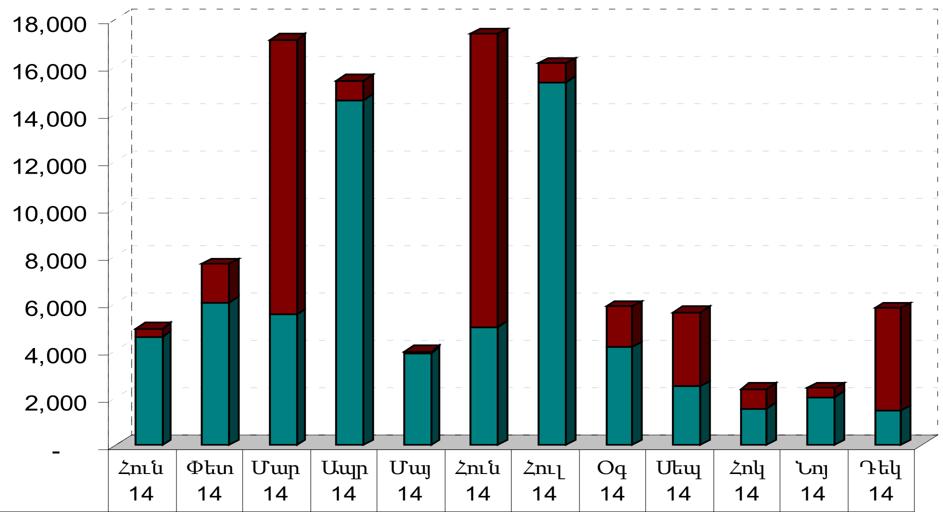

	Հուն 14	Փետ 14	Մար 14	Ապր 14	Մայ 14	Հուն 14	Հուլ 14	Օգ 14	Սեպ 14	Հոկ 14	Նոյ 14	Դեկ 14
Արտաքին	350	1,610	11,60	834	68	12,35	772	1,706	3,128	819	386	4,346
Ներքին	4,595	6,047	5,522	14,58	3,898	5,011	15,36	4,151	2,482	1,546	2,038	1,449

Նշենք, որ ներկայումս ՎԶՄԲ-ի և ԱԶԲ-ի կողմից Հայաստանին լողացող տոկոսադրույքով տրամադրվող վարկերի դեպքում վարկային համաձայնագրերով ամրագրված են համապատասխան դրույթներ, որոնք վարկառուին հնարավորություն են ընձեռում ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով կիրառել հեջավորման գործիքներ, մասնավորապես փոխարկել վարկի ամբողջ գումարի կամ դրա մի մասի արժույթը մեկ այլ արժույթի, ֆիքսել վարկի օգտագործված և չմարված գումարի նկատմամբ կիրառվող լողացող տոկոսադրույքը, սահմանել տոկոսադրույքի առավելագույն սահմանաչափ: Հավելենք նաև, որ վերը նշված միջազգային կազմակերպությունների կողմից առաջարկվող գործիքները հնարավորություն են տալիս վարկառուին, մինչև վարկային համաձայնագրի կնքումը, մոդելավորել մայր գումարի մարման ժամանակացույցերը՝ մեղմելու վերաֆինանսավորման հետ կապված ռիսկերը:

Աղյուսակ 17. ՀՀ կառավարության պարտքի կառուցվածքն ըստ մինչև մարումը մնացած միջին ժամկետայնության

տոկոս	2013 փաստ	2014 փաստ
Կառուցվածքն ըստ մինչև մարումը մնացած միջին ժամկետայնության, %	100.0	100.0
որից՝		
Կարճաժամկետ (մինչև 1 տարի)	4.5	3.2
Միջնաժամկետ (1-5 տարի)	11.2	10.2
Երկարաժամկետ (5-ից ավելի տարի)	84.3	86.6

ՀՀ կառավարության պարտքի կառավարման արդյունքում հաջողվել է կրճատել կարճաժամկետ պարտքի կշիռը՝ նվազեցնելով վերաֆինանսավորման ռիսկը:

Ստորև ներկայացվում է նաև ՊՊ-երի ցուցանիշների միտումները նախորդ տարվա համեմատ:

Աղյուսակ 18. Շրջանառության մեջ գտնվող պարտատոմսերի տվյալները

	2013	2014
Տոկոսադրույքը (%)	13.95	13.49
Մինչև մարում միջին ժամկետը (տարի)	5.2	5.5
Առաջիկա տարում մարվող պարտատոմսերի տեսակարար կշիռը ընդամենը պարտատոմսերում (տոկոս)	18.0	19.5
Ներքին պարտքի դյուրացիան (տարի)	3.2	3.3

2014թ. նախորդ տարվա համեմատ նվազել է շրջանառության մեջ գտնվող ՊՊ-երի տոկոսադրույքը, աճել է մինչև մարում ընկած միջին ժամկետը, ինչպես նաև ներքին պարտքի դյուրացիան՝ նպաստելով վերաֆինանսավորման ռիսկի նվազմանը: Միևնույն ժամանակ աճել է առաջիկա տարում մարվող պարտատոմսերի տեսակարար կշռի ցուցանիշը, ինչը խոսում է կարճաժամկետ ՊՊ-երի ծավալի մեծացման և վերաֆինանսավորման ռիսկի աճի մասին:

2014թ. տարեվերջի դրությամբ ձևավորված կառավարության արտաքին պարտքի մարումները սփռված են մինչև 2050 թվականը, իսկ ներքին պարտքինը՝ մինչև 2032 թվականը:

Գծապատկեր 17. Կառավարության պարտքի գծով 2014թ. մարումների գրաֆիկը (մլրդ դրամ)

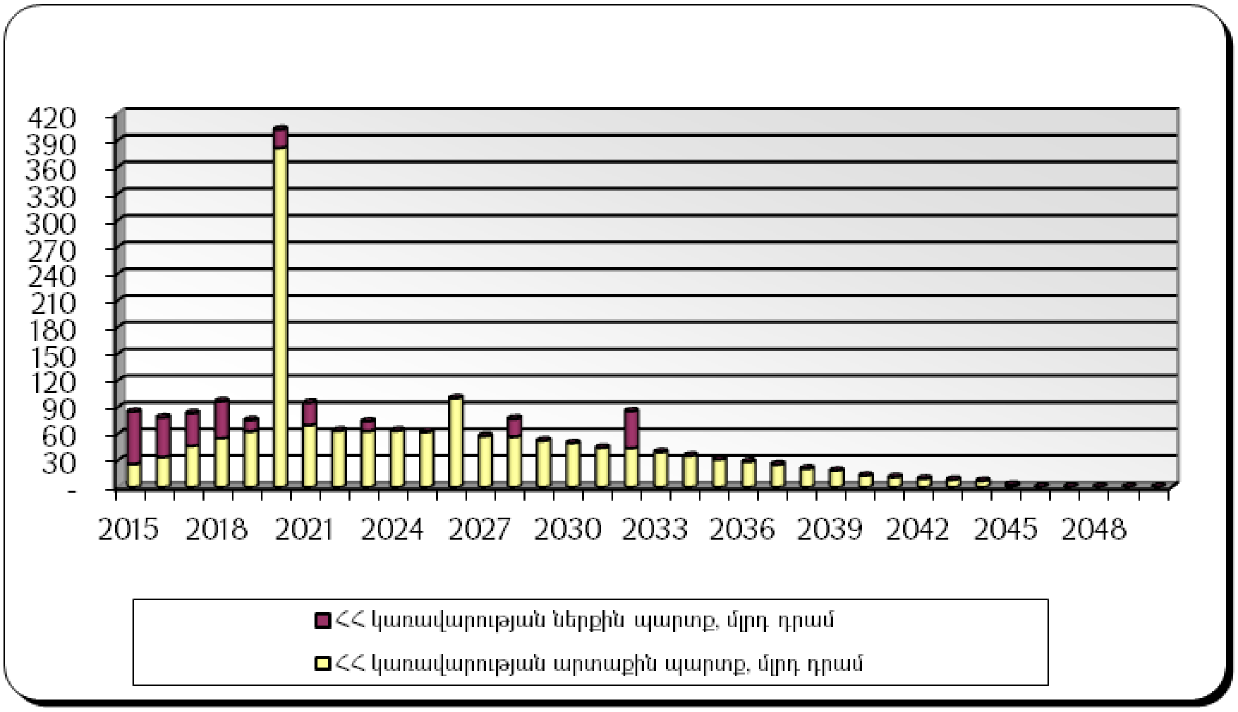

2020թ. կառավարության պարտքի մարումների 82.7%-ը կազմում է 2013թ. թողարկված 7 տարի մարման ժամկետով եվրապարտատոմսերի մարումը:

2015-2017թթ. ՀՀ կառավարության ռազմավարական ծրագրում ՀՀ կառավարությունը սահմանել էր վերաֆինանսավորման ռիսկի հետևյալ թիրախային ցուցանիշները՝

Աղյուսակ 19. ՀՀ կառավարության պարտքի վերաֆինանսավորման ռիսկերի ցուցանիշները 2014թ.

	2014 ծրագիր	2014 փաստ
ՀՀ կառավարության պարտքի մինչև մարում միջին ժամկետը (տարի)	9.6	9.8
արտաքին պարտքի մինչև մարում միջին ժամկետը, (տարի)	10.5	10.6
ներքին պարտքի մինչև մարում միջին ժամկետը, (տարի)	5.2	5.6
Մեկ տարվա ընթացքում մարվող ՀՀ կառավարության պարտքը (%)	4.6	4.5
Մեկ տարվա ընթացքում մարվող ՀՀ կառավարության արտաքին պարտքի կշիռը (%)	1.7	1.7
Մեկ տարվա ընթացքում մարվող ՀՀ կառավարության ներքին պարտքի կշիռը (%)	19.2	18.8

Վերաֆինանսավորման ռիսկի կառավարման տեսակետից ՀՀ կառավարությանը հաջողվել է պահպանել ՀՀ կառավարության ռազմավարական ծրագրով սահմանված ցուցանիշները, դեռ ավելին, <<ՀՀ կառավարության պարտքի մինչև մարում միջին ժամկետի>> ցուցանիշը դրսևորել է աճի միտում, իսկ <<Մեկ տարվա ընթացքում մարվող ՀՀ կառավարության պարտքի>> ցուցանիշը՝ նվազման միտում: Երկու ցուցանիշների փաստացի տվյալները վկայում են, որ 2014թ. ընթացքում ՀՀ կառավարությանը հաջողվել է փոքր-ինչ մեղմել վերաֆինանսավորման ռիսկը՝ պահելով այն կառավարելիության սահմաններում:

Գործառնական ռիսկ

Պետական պարտքի կառավարման վարչությունը ջանքեր է գործադրում իր գործունեության ժամանակ առկա գործառնական ռիսկերը բացահայտելու, գնահատելու, կառավարելու և նվազեցնելու ուղղությամբ: Ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը պարբերաբար կներկայացվի հաշվետվություններում:

Հավելված 1. Պետական պարտատոմսերով կատարված գործարքները 2014թ-ին

2014 թվականին թողարկվել են 3 և 5 տարի մարման ժամկետներով և յուրաքանչյուրը 40 մլրդ դրամ ծավալով երկու նոր ուղենշային պարտատոմսեր:

Աղյուսակ 1.1. Շուկայական պարտատոմսերով իրականացված գործառնությունները 2014թ-ին

	ՊԿՊ	ՄԺՊ	ԵՊ	Ընդամենը
Աճուրդների քանակը (հատ)	36	13	7	56
Թողարկման ծավալը (մլրդ դրամ)	18.5	40.5	24	83
Տեղաբաշխման ծավալը (մլրդ դրամ)	18.5	38.3	23	79.805
Կշիռը տեղաբաշխման ծավալի մեջ	23%	48%	29%	
Մեկ թողարկման միջին ծավալը (մլրդ դրամ)	0.51	3.12	3.29	

- Պետական պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկը կազմել է 203 մլրդ դրամ և տեղաբաշխման ենթակա ծավալը գերազանցել է 2.45 անգամ,
- տեղաբաշխումների միջին կշռված ժամկետայնությունը կազմել 2049 օր,
- տեղաբաշխումների միջին կշռված եկամտաբերությունը կազմել է 9.78 %,
- տեղաբաշխումների առավելագույն ժամկետայնությունը եղել է 20 տարի,
- տեղաբաշխումների նվազագույն ժամկետայնությունը եղել է 13 շաբաթ:

2014թ-ի ընթացքում ՀՀ ՖՆ-ն իրականացրել է պարտատոմսերի հետգնումներ՝ 9.27 մլրդ դրամ ընդհանուր ծավալով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել ԽՊ-երի 39 թողարկում՝ 2.04 մլրդ դրամ ծավալով, որից տեղաբաշխվել է 690.3 մլն դրամը:

Աղյուսակ 1.2. 2014թ-ին կայացած պետական պարտատոմսերի աճուրդների տվյալները (մլն դրամ)

Ամսաթիվ	Պարտատոմս	Աճուրդի ծավալ	Պահանջարկ	Տեղաբաշխում	Նվազագույն եկամտաբերություն	Սահմանային եկամտաբերություն	Միջին կշռված եկամտաբերություն	Մարման օր
20-Հուն-14	ՊԿՊ26	500	1,015	500	7.8497	7.9385	7.8936	21.07.2014
21-Հուն-14	ՄԻՋ36	5,000	7,291	5,000	9.3997	9.8313	9.5990	29.04.2016
Ընդամենը հունվար		5,500	8,306	5,500			**9.4440**	
03-Փետր-14	ՊԿՊ52	500	1,160	500	8.1499	8.29	8.2347	02.02.2015
13-Փետր-14	ԵՐԿ10	3,000	8,700	2,000	10.7899	11.1500	10.9932	29.10.2023
17-Փետր-14	ՊԿՊ26	500	624	500	7.8997	7.9996	7.9477	18.08.2014
18-Փետր-14	ՄԻՋ36	4,000	10,227	4,000	9.4112	9.6688	9.5841	29.04.2016
24-Փետր-14	ՊԿՊ13	500	675	500	7.7997	7.8774	7.8382	26.05.2014
Ընդամենը փետրվար		8,500	21,386	7,500			**9.6444**	
03-Մարտ-14	ՊԿՊ52	500	1,033	500	8.15	8.2330	8.1945	02.03.2015
17-Մարտ-14	ՊԿՊ26	500	877	500	7.7900	8.0052	7.9114	15.09.2014
24-Մարտ-14	ՊԿՊ13	500	692	500	7.7997	7.8686	7.8301	23.06.2014
Ընդամենը մարտ		1,500	2,602	1,500			**7.9787**	
Ընդամենը I եռամսյակ		15,500	32,294	14,500				
07-Ապր-14	ՊԿՊ52	500	880	500	8.1500	8.2441	8.1990	06.04.2015
14-Ապր-14	ՊԿՊ39	500	1,232	500	7.9808	8.0830	8.0294	12.01.2015

15-Ապր-14	ՄԻՋ36	4,000	7,140	3,115	9.5335	9.8200	9.6851	29.04.2016
28-Ապր-14	ՊԿՊ13	500	1,400	500	7.5899	7.7500	7.6181	28.07.2014
Ընդամենը ապրիլ		5,500	10,652	4,615			**9.1208**	
05-Մայիս-14	ՊԿՊ52	500	2,102	500	8.0497	8.0941	8.0656	04.05.2015
08-Մայիս-14	ԵՐԿ10	3,000	5,380	3,000	10.5000	11.4334	11.0532	29.10.2023
15-Մայիս-14	ՊԿՊ39	500	1,204	500	7.9000	7.9898	7.9586	09.02.2015
19-Մայիս-14	ՊԿՊ26	500	700	500	7.7500	7.8277	7.7889	17.11.2014
20-Մայիս-14	ՄԻՋ36	3,500	12,940	3,500	9.6800	9.8138	9.7556	29.04.2017
26-Մայիս-14	ՊԿՊ13	500	950	500	7.5000	7.5601	7.5310	25.08.2014
Ընդամենը մայիս		8,500	23,276	8,500			**9.7619**	
02-Հունիս-14	ՊԿՊ52	500	1,001	500	7.9900	8.0433	8.0126	01.06.2015
09-Հունիս-14	ՊԿՊ39	500	700	500	7.6997	7.7996	7.7486	09.03.2015
12-Հունիս-14	ԵՐԿ20	5,000	9,318	5,00	11.8008	12.1490	12.0294	17.02.2032
16-Հունիս-14	ՊԿՊ26	500	1,070	500	7.6000	7.7052	7.6648	15.12.2014
17-Հունիս-14	ՄԻՋ60	4,000	9,270	4,000	10.1000	10.5100	10.3651	29.04.2019
23-Հունիս-14	ՊԿՊ13	500	965	500	7.4497	7.5100	7.4848	22.09.2014
Ընդամենը հունիս		11,000	22,324	11,000			**10.6421**	
Ընդամենը II եռամսյակ		25,500	56,944	24,615				
Ընդամենը I կիսամյակ		40,500	88,546	38,615				
07-Հուլիս-14	ՊԿՊ52	500	1,103	500	7.7490	7.9441	7.8574	06.07.2015
08-Հուլիս-14	ՄԻՋ60	3,000	7,846	3,000	10.0997	10.4800	10.3712	29.04.2019
14-Հուլիս-14	ՊԿՊ39	500	1,580	500	7.5500	7.6500	7.6139	13.04.2015
15-Հուլիս-14	ՄԻՋ36	3,000	8,077	3,000	9.4998	9.7400	9.6391	29.04.2017
21-Հուլիս-14	ՊԿՊ26	500	640	500	7.4497	7.4888	7.4702	19.01.2015

Ընդամենը հուլիս		7,500	19,246	7,500			**9.5336**	
04Օգոստ-14	ՊԿՊ52	500	1,200	500	7.7000	7.8107	7.7684	03.08.2015
11-Օգոստ-14	ՊԿՊ39	500	750	500	7.4980	7.5772	7.5416	11.05.2015
14-Օգոստ-14	ԵՐԿ10	4,000	10,185	4,000	10.7500	11.3413	11.3053	29.10.2023
19-Օգոստ-14	ՄԻՋ36	3,000	8,856	3,000	9.1998	9.6200	9.4636	29.04.2017
25-Օգոստ-14	ՊԿՊ13	500	845	500	6.9997	7.0492	7.0244	24.11.2014
Ընդամենը օգոստոս		8,500	21,836	8,500			**9.9740**	
01-Սեպտ-14	ՊԿՊ52	500	640	500	7.4997	7.5492	7.5244	31.08.2015
08-Սեպտ-14	ՊԿՊ39	500	705	500	7.2200	7.3272	7.2792	08.06.2015
11-Սեպտ-14	ԵՐԿ20	5,000	13,103	5,000	11.8879	11.9400	11.8900	17.02.2032
16-Սեպտ-14	ՄԻՋ60	3,000	12,595	3,000	10.0500	10.0888	10.0872	29.04.2019
22-Սեպտ-14	ՊԿՊ13	500	647	500	6.8700	6.9437	6.9096	22.12.2014
29-Սեպտ-14	ՊԿՊ52	1,000	1,700	1,000	7.4700	7.52	7.5009	28.09.2015
Ընդամենը սեպտեմբեր		10,500	29,390	10,500			**10.2923**	
Ընդամենը III եռամսյակ		26,500	70,472	26,500				
06-Հոկտ-14	ՊԿՊ52	500	1,273	500	7.2877	7.3900	7.3026	05.10.2015
13-Հոկտ-14	ՊԿՊ39	500	1000	500	7.1390	7.1662	7.1532	13.07.2015
14-Հոկտ-14	ՄԻՋ60	2,000	10,250	2,000	9.5997	9.6996	9.6463	29.04.2019
20-Հոկտ-14	ՊԿՊ26	500	1,120	500	6.9400	7.0217	6.9910	20.04.2015
21-Հոկտ-14	ՄԻՋ36	2,000	8,600	2,000	8.2400	8.4334	8.3463	29.04.2017
27-Հոկտ-14	ՊԿՊ13	500	1,070	500	6.8400	6.8937	6.8680	26.01.2015
Ընդամենը հոկտեմբեր		6,000	23,313	6,000			**8.3571**	
03-Նոյեմ-14	ՊԿՊ52	500	1,120	500	7.2744	7.3077	7.2875	02.11.2015
10-Նոյեմ-14	ՊԿՊ39	500	1,000	500	7.0900	7.0977	7.0935	10.08.2015

13-Նոյեմ-14	ԵՐԿ10	2,000	5,317	2,000	10.2900	10.4300	10.3481	29.10.2023
17-Նոյեմ-14	ՊԿՊ26	500	1,050	500	6.9497	6.9992	6.9744	18.05.2015
18-Նոյեմ-14	ՄԻՋ36	2,000	6,080	2,000	8.1400	8.3487	8.2517	29.04.2017
24-Նոյեմ-14	ՊԿՊ13	500	1,000	500	7.0800	7.0800	7.0800	23.02.2015
Ընդամենը նոյեմբեր		6,000	15,567	6,000			**8.5696**	
11-Դեկտ-14	ԵՐԿ20	2,000	4,430	2,000	13.8800	13.9999	13.9509	17.02.2032
16-Դեկտ-14	ՄԻՋ60	2,000	710	690	11.8000	13.0000	12.4859	29.04.2019
Ընդամենը դեկտեմբեր		4,000	5,140	2,690			**13.5751**	
Ընդամենը IV եռամսյակ		16,000	44,020	14,690				
Ընդամենը II կիսամյակ		42,500	114,492	52,594				
Ընդամենը տարի		83,000	203,038	79,805			**9.7838**	

Հավելված 2. 2014թ-ի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ շրջանառության մեջ գտնվող պետական պարտատոմսերը (մլն դրամ)

ՊԿՊ

	Շրջանառության ծավալ	Մարման օր
1	500	12.01.2015
2	500	19.01.2015
3	500	26.01.2015
4	500	02.02.2015
5	500	09.02.2015
6	500	23.02.2015
7	500	02.03.2015
8	500	09.03.2015
9	500	05.04.2015
10	500	06.04.2015
11	500	13.04.2015
12	500	20.04.2015
13	500	11.05.2015
14	500	18.05.2015
15	500	01.06.2015
16	500	08.06.2015
17	500	06.07.2015
18	500	13.07.2015
19	500	03.08.2015
20	500	10.08.2015
21	500	31.08.2015
22	1,000	28.09.2015
23	500	05.10.2015
24	500	02.11.2015

Միջին և երկար ժամկետայնության պարտատոմսեր

	Շրջանառության ծավալ	Արժեկտրոնի եկամտաբերություն	Մարման օր
1	10,920	13.0%	16.03.2015
2	298.6	10.0%	20.03.2015
3	18,700	10.5%	29.04.2015
4	9.2	10.0%	21.06.2015
5	13,750	13.5%	14.10.2015
6	15,830	11.0%	29.04.2016
7	27,645	10.0%	29.04.2016
8	176.1	10.0%	20.06.2016
9	21,810	11.0%	29.04.2017
10	560.9	10.0%	19.09.2017
11	21.0	10.0%	20.09.2017
12	12,540	10.0%	07.02.2018
13	12,705	12.0%	17.02.2018
14	15,999.5	10.0%	29.04.2018
15	1,090.0	10.0%	13.12.2020
16	184.2	10.0%	19.12.2020
17	8.3	10.0%	21.03.2021

Ուղենշային պարտատոմսեր

	Շրջանառության ծավալ	Արժեկտրոնի եկամտաբերություն	Մարման օր
1	13,500	8.0%	29.04.2017
2	12,690	8.0%	29.04.2019
3	25,257	12.0%	17.02.2021
4	11,000	10.0%	29.10.2023
5	20,120	11.0%	07.02.2028
6	41,500	13.0%	17.02.2032

Պետական խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսեր

	Թողարկման համարը	Շրջանառության ծավալը (հազար դրամ)	**Արժեկտրոնի եկամտաբերություն**	Մարման օրը
1	AMGS02035151	55,585	9.5%	03.05.15
2	AMGS02212156	80,000	9.5%	21.02.15
3	AMGS02223153	859	9.5%	14.02.14
4	AMGS02231156	49,062	9.5%	23.01.15
5	AMGS0403B156	3,190	10.5%	03.11.15
6	AMGS0411C154	22,340	11.0%	11.12.15
7	AMGS04132154	7,172	11.0%	13.02.15
8	AMGS04133152	386	11.0%	13.03.15
9	AMGS04154158	1,151	11.0%	15.04.15
10	AMGS04196159	11,616	11.0%	19.06.15
11	AMGS04237151	4,500	11.0%	23.07.15
12	AMGS04268156	3,500	11.0%	26.08.15
13	AMGS04269154	1,640	11.0%	26.09.15
14	AMGS08036153	32,850	12.0%	03.06.15
15	AMGS0803B160	26,230	11.5%	03.11.16
16	AMGS08112152	33,000	12.0%	11.02.15
17	AMGS08187154	31,357	12.0%	18.07.15
18	AMGS0818C161	900	11.5%	18.12.16
19	AMGS08202169	1,800	11.5%	20.02.16
20	AMGS08203167	12,000	11.5%	20.03.06
21	AMGS08208158	41,600	12.0%	20.08.15
22	AMGS08209156	12,647	12.0%	20.09.15
23	AMGS0821A152	3,250	12.0%	21.10.15
24	AMGS0821B150	49,250	12.0%	21.11.15
25	AMGS08225160	3,000	11.5%	22.05.16
26	AMGS08246166	3,000	11.5%	24.04.16
27	AMGS08247164	9,850	11.5%	24.07.16
28	AMGS08268160	9,690	11.5%	26.08.16
29	AMGS08269168	10,300	11.5%	26.09.16
30	AMGS0826C153	6,000	11.5%	28.12.15
31	AMGS08283151	1,060	12.0%	28.03.15
32	AMGS08294158	7,000	12.0%	29.04.15
33	AMGS1203B172	44,530	12.0%	03.11.17
34	AMGS12049176	15,600	11.5%	04.09.17
35	AMGS12066172	49,752	12.5%	06.06.17
36	AMGS12158167	31,219	12.5%	15.08.16
37	AMGS12187166	36,312	12.5%	18.07.16
38	AMGS12239165	17,122	12.5%	23.09.16
39	AMGS1224A161	8,280	12.5%	24.10.16
40	AMGS1225B168	22,759	12.5%	25.11.16
41	AMGS1225C174	32,200	12.0%	25.12.17
42	AMGS12263165	49,900	13.0%	26.03.16
43	AMGS1226C165	7,840	12.0%	26.12.16
44	AMGS12272166	50,000	13.0%	27.02.16
45	AMGS12272174	7,900	12.0%	27.02.17

46	AMGS12273172	11,000	12.0%	27.03.17
47	AMGS12275177	18,430	12.0%	27.05.17
48	AMGS12276167	46,331	12.5%	27.06.16
50	AMGS12294178	8,550	12.0%	29.04.17
51	AMGS12297171	45,477	12.0%	29.07.17
52	AMGS12304167	35,285	12.5%	30.04.16

Հավելված 3. Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի մանրածախ շուկան 2014թ-ին

Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի մանրածախ վաճառքը կազմակերպվում է Գանձապետական պահառու համակարգի միջոցով, որն իրենից ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազոր մարմնի կողմից պարտատոմսերի անմիջական վաճառքի, ներդրողներին պատկանող պարտատոմսերի հաշվառման և սպասարկման համակարգ:

Մանրածախ եղանակով վաճառվում են պետական կարճաժամկետ և խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսեր: Պարտատոմսերի վաճառքն իրականացվում է Երևան քաղաքի տարբեր մասերում տեղակայված 5 սպասարկման կետերի միջոցով: Խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերը տեղաբաշխվում են միայն ԳՊ-ի միջոցով ազատ վաճառքի ձևով և վաճառվում են բացառապես ֆիզիկական անձանց:

Խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերի թողարկումը հնարավորություն ընձեռեց զարգացնել և կատարելագործել պետական պարտատոմսերի մանրածախ շուկան՝ ձևավորելով պետական պարտատոմսերի ամենօրյա առաջարկ: Այս պարտատոմսերը, լինելով ոչ առևտրային, գրավադրման, նվիրատվության և առք ու վաճառքի ենթակա չեն, սակայն մինչև մարումը կարող են հետգնվել թողարկողի կողմից: Արժեկտրոնային եկամուտը վճարվում է եռամսյակային, կիսամյակային կամ տարեկան պարբերականությամբ: Թողարկման ժամկետը կարող է սահմանվել 3 ամսից մինչև 25 տարի: 2014թ. ընթացքում թողարկվել են 6 ամիս (3 ամիս հետո հետգնման իրավունքով), 12 ամիս (9 ամիս հետո հետգնման իրավունքով), 24 ամիս (15, 18 և 21 ամիս հետո հետգնման իրավունքով) և 36 ամիս (27, 30 և 33 ամիս հետո հետգնման իրավունքով) մարման ժամկետով խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսեր:

2014թ. ընթացքում մանրածախ շուկայում իրականացված գործառնություններն ունեցել են հետևյալ տեսքը.

- ԳՊ-ի միջոցով ներդրումներ են կատարվել իրականացված ԽՊ-երի 39 թողարկումներից 35-ում,
- ԳՊ-ն մասնակցել է ՊԿՊ–երի կայացած 36 թողարկումներից 20-ին,
- թողարկված ՊԿՊ-երի 2.6%-ը ձեռք է բերվել ԳՊ-ի միջոցով,
- ներդրման ծավալը կազմել է 1,467.6 մլն դրամ, որից 777.3 մլն ՊԿՊ-եր և 690.30 մլն ԽՊ-եր,

- մարվել է 2,061.6 մլն դրամի պարտատոմս, որից 1,422.5 մլն ՊԿՊ-եր և 639.1 մլն ԽՊ-եր,
- հետ է գնվել 35.6 մլն դրամի ԽՊ-եր,
- 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ շրջանառության մեջ է եղել 1,701.6 մլն դրամի պարտատոմս, որից 627.3 մլն ՊԿՊ-եր և 1,074.3 մլն ԽՊ-եր,
- դեպո հաշիվների քանակը կազմել է 1042, որոնցից 12-ը բացվել են հաշվետու ժամանակահատվածում,
- մեկ ներդրողի կողմից ներդրման միջին ծավալը կազմել է 16.09 մլն դրամ (ՊԿՊ-երի գծով այն կազմել է 388.7 մլն դրամ, իսկ ԽՊ-երի գծով՝ 7.8 մլն դրամ),
- ներկայացված հայտերում ներդրման միջին ծավալը կազմել է 8.3 մլն դրամ (ՊԿՊ-երի գծով այն կազմել է 38.9 մլն դրամ, իսկ ԽՊ-երի գծով՝ 4.4 մլն դրամ),
- պարտատոմսերի մեկ թողարկմանը ներկայացվել է միջինը 3.3 հայտ, այդ թվում ՊԿՊ-երի մեկ թողարկմանը ներկայացվել է միջինը 1 հայտ, իսկ ԽՊ-երի մեկ թողարկմանը ներկայացվել է միջինը 4.5 հայտ:
- մարված պարտատոմսերից վերաֆինանսավորումը նախորդ ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 33.5 %-ով և կազմել է 549.3 մլն դրամ:

2014թ. խնայողական պարտատոմսերի ներդրման ծավալը նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է 31.0%-ով, իսկ 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ վաճառված և շրջանառության մեջ գտնվող ԽՊ-երի ծավալը նախորդ տարվա նույն ցուցանիշի նկատմամբ աճել է 1.5%-ով (տես գծապատկեր 3.1):

Գծապատկեր 3.1. Շրջանառության մեջ գտնվող պետական խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերի ծավալը 2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ

(մլն դրամ)

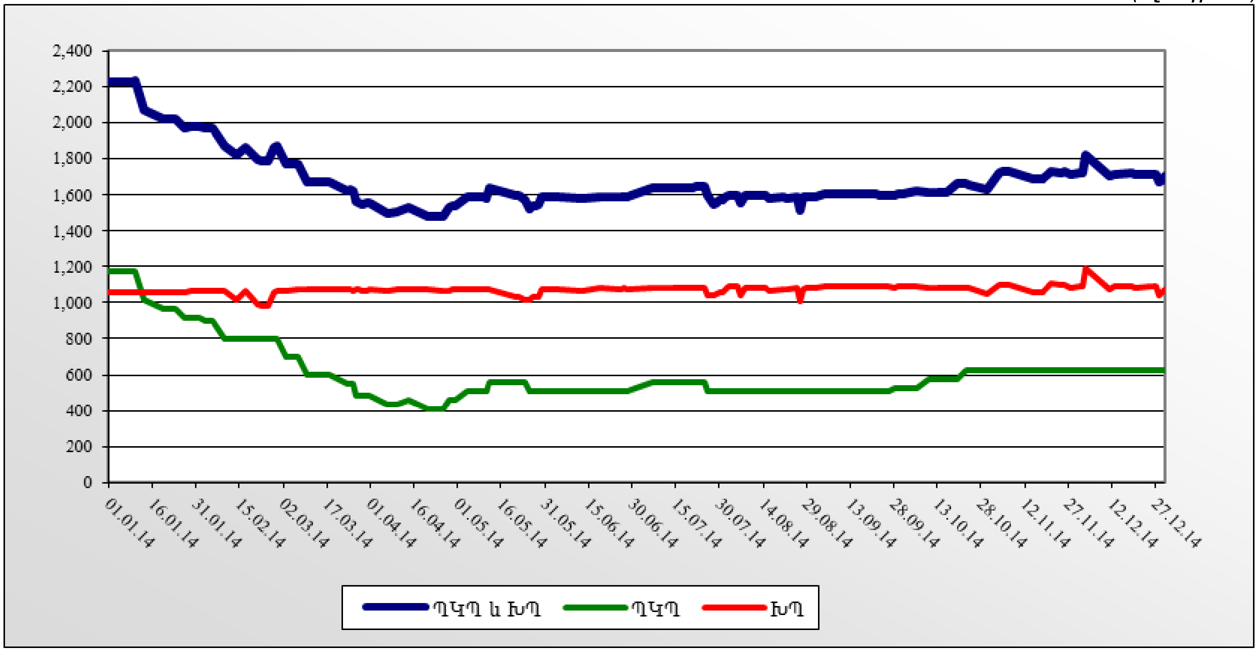

2014թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դեպո հաշիվների քանակը 12-ով ավելին է եղել նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից (տես գծապատկեր 3.2):

Գծապապկեր 3.2. Դեպո հաշիվների դինամիկան 2014թ.

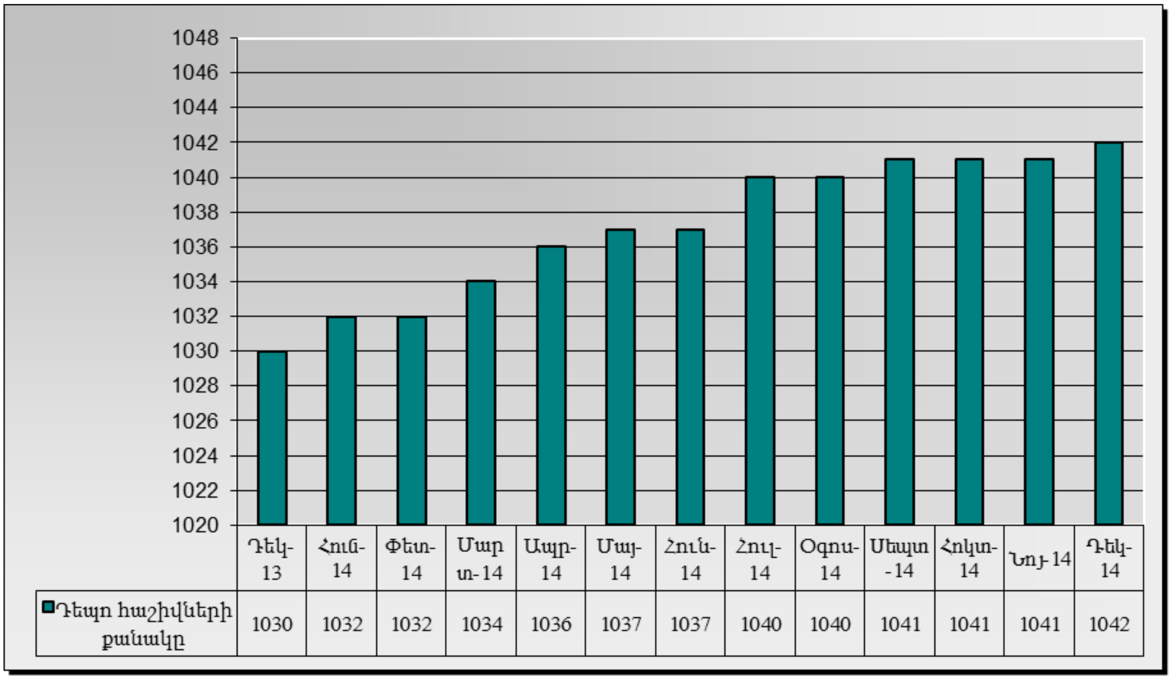

Խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերի արժեկտրոնի եկամտաբերությունը սահմանվում է՝ հիմք ընդունելով ֆինանսական շուկայում ձևավորված տոկոսադրույքը և ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ֆիզիկական անձանցից ներգրավված ավանդների միջին տոկոսադրույքը:

Հավելված 4. 2014 թվականի ընթացքում ՀՀ կառավարության ներգրաված վարկերի գծով իրականացված գործառնությունները

		Ստացում		Մայր գումարի մարում		Տոկոսավճար	
		մլն ԱՄՆ դոլար	մլրդ.դրամ	մլն ԱՄՆ դոլար	մլրդ.դրամ	մլն ԱՄՆ դոլար	մլրդ.դրամ
Ընդամենը ՀՀ կառավարության վարկերի գծով		**256.80**	**106.75**	**96.18**	**39.60**	**28.78**	**11.67**
Միջազգային կազմակերպություններ		***238.17***	***98.63***	***83.93***	***34.63***	***22.54***	***9.14***
1	Վերակառուցման և Զարգացման Միջազգային Բանկ (IBRD)	100.59	41.29	-	-	2.04	0.83
2	Զարգացման Միջազգային Ընկերակցություն (IDA)	17.10	7.23	20.13	8.16	10.99	4.45
3	Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկ (EBRD)	0.13	0.06	1.73	0.70	0.64	0.26
4	Եվրոպական Ներդրումային բանկ (EIB)	27.74	11.55	-	-	0.84	0.34
5	Գյուղ. Զարգացման Միջազգային Հիմնադրամ (IFAD)	0.67	0.27	1.38	0.56	0.50	0.20
6	ՕՊԵԿ-ի Միջազգային Զարգացման Հիմնադրամ (OFID)	2.09	0.86	1.93	0.78	1.42	0.58
7	Ասիական Զարգացման Բանկ (ADB)	89.86	37.38	-	-	2.69	1.09
8	Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամ (IMF)	-	-	58.75	24.43	0.48	0.20
9	Եվրամիություն (EU)	-	-	-	-	2.95	1.20
Օտարերկրյա պետություններ		***16.94***	***7.41***	***8.25***	***3.34***	***5.71***	***2.31***
1	Գերմանիա (KfW)	11.35	4.89	3.08	1.25	2.22	0.90
2	Ֆրանսիա	4.33	2.00	0.16	0.06	0.05	0.02
3	ԱՄՆ	-	-	1.73	0.70	0.52	0.21
4	Ճապոնիա (JICA)	-	-	2.61	1.06	2.72	1.10
5	Աբու-Դաբիի Զարգացման Հիմնադրամ	1.27	0.53	0.67	0.27	0.19	0.08
Առևտրային բանկեր		***1.69***	***0.70***	***4.00***	***1.63***	***0.53***	***0.22***
1	ԿԲՍ Բանկ (Բելգիա)	0.92	0.37	-	0.01	0.05	0.02
2	Ռայֆազն Բանկ (Ավստրիա)	-	-	-	-	0.11	0.04
3	Էրստե Բանկ (Ավստրիա)	0.77	0.33	-	-	0.12	0.05
4	ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ (Հայաստան)	-	-	4.00	1.62	0.26	0.11

Հավելված 5. 2014 թվականի ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկի ներգրավված վարկերի գծով իրականացված գործառնությունները

		Ստացում	Մայր գումարի մարում	Տոկոսավճար
		մլն ԱՄՆ դոլար	մլն ԱՄՆ դոլար	մլն ԱՄՆ դոլար
Ընդամենը ՀՀ կենտրոնական բանկի վարկերի գծով		**61.7**	**98.8**	**4.5**
Միջազգային կազմակերպություններ		**43.2**	**91.7**	**3.2**
1	Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամ (IMF)	35.2	91.0	2.9
2	Վերակառուցման և Զարգացման Միջազգային Բանկ (IBRD)	-	0.7	0.2
3	Ասիական Զարգացման Բանկ (ADB)	8.0	-	0.1
Օտարերկրյա պետություններ		**18.5**	**7.1**	**1.3**
1	Գերմանիա (KfW)	18.5	7.1	1.3

Հավելված 6. 2014թ-ին արտաքին վարկատուների հետ կնքված նոր վարկային համաձայնագրերը

N	վարկատու	Ծրագրի անունը	Ծրագիրն իրականացնող	Վարկի Արժույթը	Գումարը, մլն .	Ժամկետը (տարի)	Արտոնյալ ժամկետ (տարի)	Սպասարկման վճար (տոկոս)	Տոկոսադրույք
ՀՀ կառավարության վարկային պայմանագրեր									
1	ՁՄԸ	Կրթության բարելավման ծրագիր	ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության <<Կրթական ծրագրերի կենտրոն>> ԾԻԳ ՊՀ	SDR	9.8	25	5	0.75	1.25
2	ՁՄԸ	Սոցիալական պաշտպանության աջակցության II ծրագիր	ՀՀ ՖՆ արտասահմանյան ֆինանսական ծրագրերի կառավարման կենտրոն	SDR	13.9	25	5	0.75	1.25
3	ՁՄԸ	Համայնքների գյուղակտնտնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության II ծրագիր (մասնաբաժին I)	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության <<Գյուղատնտեսական ԾԻԳ>> ՊՀ	SDR	2.46	25	5	0.75	1.25
4	ՁՄԸ	Համայնքների գյուղակտնտնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության II ծրագիր (մասնաբաժին II)	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության <<Գյուղատնտեսական ԾԻԳ>> ՊՀ	SDR	3.8	25	5	0.75	1.4
5	ՎԶՄԲ	Կրթության բարելավման ծրագիր	ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության <<Կրթական ծրագրերի կենտրոն>> ԾԻԳ ՊՀ	USD	15.0	25	10	0	6-ամսյա Libor + փոփոխ. մարժա

6	ՎԶՄԲ	Համայնքների գյուղակտնտնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության II ծրագիր	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության <<Գյուղատնտեսական ԾԻԳ>> ՊՀ	USD	23.0	25	10	0	6-ամսյա Libor + փոփոխ. մարժա
7	ՎԶՄԲ	Առևտրի խթանման և որակի ենթակառուցվածքների ծրագիր	ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն	USD	50.0	25	10	0	6-ամսյա Libor + փոփոխ. մարժա
8	ՎԶՄԲ	Էլեկտրաէներգիայի մատակարարման հուսալիության ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում	ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության <<Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր>> ՓԲԸ	USD	40.0	25	10	0	6-ամսյա Libor + փոփոխ. մարժա
9	ՎԶՄԲ	Զարգացման քաղաքականության II վարկ	Բյուջետային աջակցություն	USD	75.0	25	14.5	0	6-ամսյա Libor + փոփոխ. մարժա
10	ԳԶՄՀ	Ենթակառուցվածքներ և գյուղական ֆինանսավորման աջակցման ծրագիր	ՀՀ կառավարության աշխատակազմի <<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ԾԻԳ>> ՊՀ	SDR	7.25	25	5	0.75	1.25
11	ՎԶԵԲ	Կոտայքի մարզի կոշտ թափոնների կառավարման ծրագիր	Հրազդանի քաղաքապետարան	EUR	3.5	15	3	0	6-ամսյա Euribor+1
12	ԵՆԲ	Երևանի ջրամատակարարման բարելավման ծրագիր	<<Երևան Ջուր>> ՓԲԸ	USD	7.0	մինչև 25	մինչև 5	0	6-ամսյա Libor+0.749 կամ ֆիքսված
13	ԵՆԲ	Ջրային հատվածի համայնքային ենթակառուցվածքների ծրագիր	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտե / «Լոռի-ջրմուղկոյուղի» ՓԲԸ, «Շիրակ-	EUR	25.5	մինչև 25	մինչև 7	0	6-ամսյա Euribor+0.738 կամ ֆիքսված

			ջրմուղկոյուղի» ՓԲԸ, «Նոր-Ակունք» ՓԲԸ, «Հայջրմուղկոյուղի» ՓԲԸ						
14	ԱԶԲ	Հյուսիս-հարավ տրանսպորտային միջանցք (III մասնաբաժին)	ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարություն / <<Հյուսիս-հարավ ճանապարհային միջանցքի ներդրումային ԾԻԿ>> ՊՈԱԿ	USD	100.0	28	7	0	6-ամսյա Libor + 0.6%
15	ԱԶԲ	Էլեկտրահաղորդման ցանցի վերակառուցման ծրագիր	ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության <<Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր>> ՓԲԸ և <<Էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատոր>> ՓԲԸ	SDR	24.022	25	5	0	2
16	ԱԶԲ	Ենթակառուցվածքների կայունության աջակցման ծրագիր	Բյուջետային աջակցություն	SDR	31.770	25	5	0	2
17	Գերմանիա (KfW)	Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց I ծրագրի 1-ին փուլ	ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության <<Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր>> ՓԲԸ	EUR	75.0	15	5	0	1.85
18	Գերմանիա (KfW)	Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց I ծրագրի 1-ին փուլ	ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության <<Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր>> ՓԲԸ	EUR	10.2	40	10	0	0.75
19	Գերմանիա (KfW)	Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների ինտեգրված կառավարման ծրագիր I փուլ	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտե	EUR	50.0	15	5	0	1.75

20	Էռստե Բանկ (Ավստրիա)	Արամ Խաչատրյանի անվան ֆիլհարմոնիկ համերգասրահի վերակառուցման ծրագիր (կանխավճար)	ՀՀ մշակույթի նախարարություն	EUR	0.3	11	1.5	0	6-ամսյա Euribor+3.5
21	Էռստե Բանկ (Ավստրիա)	Արամ Խաչատրյանի անվան ֆիլհարմոնիկ համերգասրահի վերակառուցման ծրագիր	ՀՀ մշակույթի նախարարություն	EUR	1.7	11	1.5	0	6-ամսյա Euribor+3.096
22	Էռստե Բանկ (Ավստրիա)	Գաբրիել Սունդուկյանի անվան ազգային թատրոնի ծրագիր	ՀՀ մշակույթի նախարարություն	EUR	7.0	21.5	4.5	1	0
ՀՀ ԿԲ վարկային պայմանագրեր									
1	ԱՄՀ	Extended Fund Facility - EFF	ՀՀ կենտրոնական բանկ	SDR	82.21	10	4.5	0.5	SDR դրույք + մարժա
2	ԵՆԲ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների վարկավորման ծրագիր	Հայ-գերմանական հիմնադրամ	USD	62.3	մինչև 15	մինչև 3	0	6-ամսյա USD Libor+0.937 կամ ֆիքսված

Հավելված 7. ՀՀ կառավարության կողմից տրամադրված և 2013թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ գործող երաշխիքները

Վարկառու	Երաշխավորագրերի տրամադրման ամսաթիվը և համարը	Վարկատու բանկի անվանումը	Երաշխիքի գործողության ժամկետը	Գործող երաշխիքի գումարի չափը (ԱՄՆ դոլար)
«Ծամարա Ֆրութ» ՓԲԸ	28.06.2011թ. N 1(01)EP/2011	ՙԷյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան՚ ՓԲԸ	15.04.2018թ.	2,063,978 ԱՄՆ դոլարին համարժեք դրամ
Ընդամենը				2,063,978

Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային շուկայի Գործակալները

«ԱՐԱՐԱՏԲԱՆԿ» ԲԲԸ
Հասցե՝ 0010, Երևան, Պուշկինի 19
Հեռախոս՝ (37410) 54 79 35

«Էյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0009, Երևան, Տերյան 66
Հեռախոս՝ (37410) 51 50 33

«Կոնվերս Բանկ» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0010, Երևան, Վազգեն Սարգսյանի 26/1
Հեռախոս՝ (37410) 51 12 06

«Ամերիաբանկ» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0010, Երևան, Գրիգոր Լուսավորչի 9
Հեռախոս՝ (37410) 51 31 73

«Արմսվիսբանկ» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0010, Երևան, Վազգեն Սարգսյան 10
Հեռախոս՝ (37410) 52 95 97

«Արդշինինվեստբանկ» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0015, Երևան, Գրիգոր Լուսավորչի 13
Հեռախոս՝ (37410) 56 18 95

«ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ
Հասցե՝ 0010, Երևան, Նալբանդյան 46
Հեռախոս՝ (37410) 54 72 49

ՀՀ ֆինանսների նախարարություն

ՀՀ, ք. Երևան - 0010, Մելիք-Ադամյան 1
Հեռախոս՝ (374 11) 910 405
էլ. հասցե՝ www.minfin.am

ՀՀ կենտրոնական բանկ

ՀՀ, ք. Երևան - 0010, Վազգեն Սարգսյան 6
Հեռախոս՝ (374 10) 583 841
էլ. հասցե՝ www.cba.am